

BERGEN
KOMMUNE

FILMMELDING BERGEN KOMMUNE 2024

INNHOOLD:

Kapittel 1) Bergen kommunes filmmelding anno 2024, side 1

- 1.1. Innledning, side 2
- 1.2. Prosess, side 4
- 1.3. Avgrensinger, side 4

Kapittel 2) Filmbransjen i Bergen, side 6

- 2.1 Verdikjeder, virkemiddelapparat og aktører, side 6
- 2.2 Selskaper, sysselsetting og aktivitet, side 10

Kapittel 3) Økonomiske ringvirkninger av filmproduksjon, side 11

- 3.1 Vestlandets potensial og kraften i de kreative næringer, side 11
- 3.2 Filmintensivordninger internasjonalt, side 12
- 3.3 Filmintensivordningen i Norge, side 13

Kapittel 4) Kommunens arbeid på filmfeltet, side 16

Kapittel 5) Filmformidling, side 19

Kapittel 6) Inn i fremtiden - Innspill fra bransjen, side 22

- 6.1 Stemmer fra bransjen, side 24

Kapittel 7) Oppsummering, side 26

Kapittel 8) Notat «*Filmbyen Bergen – muligheter og utfordringer*» av Ideas4Evidence/Jostein Ryssevik, side 28

Filmplakat fra *Victoria må dø*. Foto: På Film.

1.1 Innledning

Bergen er en sterk filmby, med en offensiv filmbransje, som de siste årene har produsert en rekke internasjonalt anerkjente dokumentarer og spillefilmer. Bergensk filmbransje har vært synlig med store kinolanseringer og publikumssuksesser som: *Tunnelen*, *Marerittet* (Handmade Films in Norwegian Woods 2019 og 2023), *Leave (Trollbound Entertainment 2022)*, *Bergen i all beskjedenhet* (Aldeles Film 2020), og *Viktorija må dø* (På Film 2023).

Krigsseileren (Mer Film 2022), er den største satsingen til nå med et budsjett på 100 millioner kroner, og en omfattende sysselsetting av bergensbransjen. Fra alle kanter av landet har norske ungdommer fulgt med på dramaserien *Rykker*, produsert av Mothership Entertainment over 3 sesonger på NRK fra 2022- 2024. Bergen opprettholder også en sterk posisjon innen dokumentarfilm, og er svært synlig innenfor denne sjangeren på de ulike strømmetjenester og på kino. Samtlige av disse eksemplene kunne aldri ha blitt realisert hadde det ikke vært for betydelige tilskudd og satsing fra Vestnorsk filmsenter og Mediefondet Zefyr. *Viktorija må dø* og *Bergen i all beskjedenhet* er begge eksempler på filmer som har blitt store kinosuksesser over hele landet, men som ikke fikk forhåndstøtte fra Norsk filminstitutt.

Filmbransjen i Bergen har potensial og faglig forankring til å kunne være med på å løfte norsk film inn i fremtiden. Vi har den kulturelle infrastrukturen, utdanningsinstitusjonene, og et vitalt næringsliv som vil støtte opp om en produktiv filmbransje. Film- og mediebransjen henger tett sammen, og i Bergen finnes Nordens største medieklynge, og Nordens største mediekonferanse. Bergen internasjonale filmfestival er landets største, især når det gjelder omfanget av dokumentarfilmer som vises. Filmbransjen representerer en viktig kulturnæring, med store ringvirkninger til tilknyttede næringer og andre sektorer som næringsliv og reiseliv. Film er i seg selv et sterkt kulturuttrykk som treffer bredt, og som løfter frem historiene og stemmene fra Bergen og Vestlandet. Filmkunstnerne og filmarbeiderne bidrar til byens kulturelle og økonomiske utvikling.

Bergen kommune vedtok i 2011 landets første regionale filmmelding, *Sysselsetting og synlighet - filmproduksjon i Bergen mot 2020*. Oslo og Stockholm lanserte egne

filmmeldinger i 2016, og senere kom en rekke andre regioner og kommuner etter. Den nasjonale filmmeldingen kom i 2015. Bergen kommunes filmmelding fra 2011 var et situasjonsbeskrivende dokument, som skisserte målsettingene for filmfeltet fram mot 2020, men som også presenterte konkrete tiltak. Meldingen konkluderte med at hovedutfordringen for videreutvikling og forankring av filmmiljøet i Bergen var et ujevnt produksjonsvolum, der aktiviteten på de største produksjonene gikk i bølger, og man fikk kompetanseflukt som hindret kontinuitet og vekst. Tiltakene som ble skissert skulle øke produksjonsvolumet og styrke kontinuiteten.

Den audiovisuelle bransjen har i takt med samfunnet og verdenssituasjonen utviklet seg mye siden 2011, men de samme utfordringene gjelder fortsatt i 2024. Med de mange kino- og strømmesuksesser fra bergensprodusentene de siste årene, Mediefondet Zefyrs nasjonale gjennomslagskraft, Vestnorsk filmsenter og -kommisjons kvalitetssikring og oppfølging av den lokale og internasjonale bransjen, har det skjedd en utvikling hvor den bergenske filmbransjen har oppnådd en merkbar synlighet nasjonalt og internasjonalt, mens sysselsettingen fortsatt går i bølger.

Nettopp fordi det har vært en produksjons- topp med mange større lanseringer de siste par årene som gir inntrykk av suksess, er det viktig å presisere at sårbarheten til bransjen ikke er et tilbakelagt stadium. Etter en topp kommer det ofte en bunn, med produksjonstørke hvor behovet for finansielle midler til å utvikle nye prosjekter er stort. I tidsrommet mens man utvikler nye prosjekter sysselsettes ikke i tilstrekkelig grad fagfolk med spisskompetanse, som dermed forsvinner ut av byen for å jobbe på produksjoner andre steder. Veien fra Bergen og ut i verden er blitt kortere med endringene i den audiovisuelle bransjen, og digitalisering av verdenssamfunnet. En utvikling som i noen tilfeller har gjort finansiering og distribusjon enklere, men som også har skapt helt nye typer av utfordringer. Mer om bransjen i det globale og digitale markedet utdypes i notatet i kapittel 8): *Filmbyen Bergen – muligheter og utfordringer* av Ideas4Evidence/Jostein Ryssevik.

Bergen kommune har arbeidet langsiktig med å bygge opp et virkemiddelapparat og en infrastruktur, hovedsakelig i form av filmsenter og fond som skal utfylle hverandre. En del av arbeidet dreier seg om å samarbeide med andre kommuner og fylker i vest. I Bergen finnes det største produksjonsmiljøet i regionen med størst tetthet av ulike produksjonsselskaper, produsenter, filmskapere og filmarbeidere. I 2021 etablerte Den Nasjonale Filmkommisjonen hovedkontoret sitt i Bergen, som anbefalt i Den nasjonale filmmeldingen fra 2015. Norsk filminstitutt har også en liten avdeling i Bergen som i hovedsak håndterer søknader til filminsentivordningen.

Hensikten med ny filmmelding 2024 er å innhente et oppdatert faktagrunnlag for kommunens videre arbeidet med filmbransjen i Bergen. Et faktagrunnlag om dagens situasjon vil gi kunnskap om hvilke utfordringer ulike deler av bransjen opplever, og avdekke hvor kommunen bør fokusere sitt virkemiddelapparat for å tilrettelegge for vekst for den regionale filmnæringen.

En regelstyrt filminsentivordning vil være spesielt viktig å få på plass, for at film skal kunne oppfylle sitt potensiale som en stor kulturnæring på Vestlandet. I kapittel 3 om *økonomiske ringvirkninger av filmproduksjon, samt i Rysseviks notat i kapittel 8)* løftes problemstillingene ved skjevfordeling av statlige filmmidler, og innretningen av filminsentivordningen. Byrådet har i sin plattform 2023-2027 en uttalt ambisjon om å jobbe opp mot staten med disse to konkrete utfordringene.

1.2 Prosess

Bergen kommunes filmmelding 2024 følger opp Bergen kommunes første filmmelding som kom i 2011, og kommunens satsing på filmfeltet som skisseres i Bergen kommunes kunstplan for det profesjonelle feltet 2018-2027. Bergen kommune har ønsket å gjennomføre en åpen prosess, og gi filmarbeiderne en mulighet til å komme med sine innspill til utformingen av den nye meldingen.

I arbeidet med filmmeldingen er det innhentet innspill og informasjon fra aktørene i feltet. Annet kildemateriale er hentet fra en rekke kommunale dokumenter knyttet til det faglige og politiske arbeidet med filmfeltet i årene siden forrige filmmelding og frem til 2024. Dette er innspill og brev til departementet, taler, innlegg, program og referater fra dialogmøter, bransjedager, fagseminar og referater og presentasjoner fra kommunens egne filmpolitiske seminar. I tillegg er det hentet noe bakgrunnsmateriale fra nasjonale og internasjonale rapporter om filmproduksjon globalt, regionalt og lokalt, og fra KUD og NFIs offentlig tilgjengelige rapporter.

Det siste kapittelet i denne meldingen består av et uavhengig notat fra ekstern kompetanse som har analysert regional filmpolitikk i mange år og som kjenner feltet godt. (Se kapittel 8). *Filmbyen Bergen – muligheter og utfordringer* av Ideas4Evidence/Jostein Ryssevik. Notatet gir en beskrivelse av hvordan det filmpolitiske landskapet har endret seg siden Bergen kommunes filmmelding ble lagt fram i 2011, og drøfter hvilke handlingsrom og veivalg som finnes for lokale og regionale myndigheter som ønsker å påvirke utviklingen.

Arbeidet med *Bergen kommunes filmmelding 2024* er forankret i byrådets politiske plattform 2023-2027, der byrådet vil sikre økonomisk støtte og forutsigbare rammevilkår til byens profesjonelle kulturinstitusjoner, arbeide opp mot sentrale myndigheter for å rette opp i den store skjevfordelingen som er mellom kulturinstitusjoner i Oslo-regionen og resten av landet, samt jobbe for at filminsentivordningen styrkes.

1.3 Avgrensninger

Filmmeldingen anno 2024 inneholder ikke en større kartlegging av bransjens utvikling og ringvirkningseffekter. Bransjen har sammen med Bergens Næringsråd uttrykt et ønske om at kommunen bidrar til å innhente et oppdatert tallmateriale som mer detaljert kan vise bransjens størrelse, sysselsetting, produksjonsvolum og kulturnæringseffekt i form av ringvirkninger til andre sektorer og øvrig lokalt nærings- og reiseliv. Det har innenfor oppdragets korte tidsfrist ikke vært anledning til å gjennomføre en slik ressurskrevende kartlegging i arbeidet med denne meldingen.

Meldingen behandler virkemidler som er knyttet til produksjonsdelen av filmområdet, og redegjør også for filmformidlingsfeltet som er tett forbundet til produksjonsdelen av bransjen. Planen tar for seg den profesjonelle delen av filmproduksjonen i byen, og ikke i vesentlig grad amatørkulturfeltet. Økosystemet i filmbransjen fungerer imidlertid som på andre kunst- og kulturnæringsfelt; at profesjonell bransje og amatørkulturen er gjensidig avhengig av hverandre, og at underskogen av talent må følges opp for rekruttering, kontinuitet, vekst, nyskaping og utvikling.

Denne filmmeldingen omfatter ikke dataspillnæringen, som er en sterk og viktig kulturnæring i Norge, og Bergen. Dataspillnæringen er en del av den audiovisuelle bransjen, og har sine møtepunkter med filmbransjen i Bergen. Dataspillbransjen sysselsetter mange og representerer en bransje som kan gi sterk økonomisk vekst og gode ringvirkninger til egen og andre kulturnæringer. Spillbransjen besitter viktig spisskompetanse i ulike kreative og

teknologiske disipliner som det også er behov for i andre kreative næringer slik som film-, medie- og musikkbransjen. Norsk nettverk for dataspillbedrifter, NONEDA, yter den norske spillutviklerbransjen nasjonal service fra sitt kontor basert i Bergen. Bergensbaserte er også de innovative selskapene Turbo Tape Games (Naval War), Henchman & Goon (Pode trailer), Rain Games (Teslagrad trailer) og Dirtybit (Fun Run 3 trailer), som eksporterer internasjonalt og bidrar til å løfte næringen nasjonalt. Mediefondet Zefyr jobber tett med dataspillbransjen og gir tilskudd til større prosjekter og satsinger. Vestnorsk filmsenter er partner til Spillkonventet, samt støtter spillprosjekter i tidlig utviklingsfase og ulike bransjerelaterte tiltak. Dataspilldelen av den audiovisuelle bransjen opererer såpass adskilt fra filmbransjen, og er såpass stor i seg selv at den ikke omfattes i denne filmmeldingen, men er viktig å nevne som et bakteppe. Bergen har et stort og sterkt audiovisuelt miljø som inkluderer sterke aktører innen film-, medie- og spillnæring.

En melding er et kunnskapsgrunnlag om status på et planområde, og definerer ikke visjon, satsingsområder, mål, strategier eller tiltak. Meldingen beskriver kartlagt status på det omtalte området, og viser hvilke utfordringer som finnes. Stemmer fra bransjen, i kapittel 6), uttrykker ønsker og anmodninger til kommunen om hva som brenner og forslag til hvordan det kan løses. Innspillene formidles i et eget kapittel, som en del av situasjonsbeskrivelsen som ligger i denne meldingen.

Talentsatsingen BAKOM er en brobygger inn mot den profesjonelle bransjen. Foto: Vestnorsk Filmsenter.

2 FILMBRANSJEN I BERGEN

2.1 Verdikjeder, virkemiddelapparat og aktører

Filmbransjen i Bergen har hele næringskjeden på plass fra finansiering, til utvikling, produksjon, postproduksjon, markedsføring, distribusjon, formidling, og visning. Virkemiddelapparatet gir avgjørende tilskudd til utvikling og produksjon, og er bransjeutviklende aktører som bygger opp lokale talenter og styrker lokal spisskompetanse.

Det skapende filmfeltet består av mange produksjonsselskap med få ansatte. Filmarbeid er prosjektbasert, og noen få produksjonsselskap har lyktes i å holde enkelte prosjektmedarbeidere sysselsatt i en sammenhengende periode over flere år. De fleste filmarbeidere i Bergen har likevel lengre ledige perioder mellom prosjekter.

Virkemiddelapparatet:

Virkemiddelapparatet der Bergen kommune er inne på eiersiden består av filmsenter og fond. Vestnorsk filmsenter med underavdelingene Vestnorsk filmkommisjon og filmveksthuset Bakom eier kommunen en tredjedel av sammen med Vestland fylkeskommune og Møre og Romsdal fylkeskommune. I 2016 ble Filmfondet Fuzz konsolidert med Filmkraft Rogaland. Det var starten på Mediefondet Zefyr som nå er det største regionale fondet i landet, med Bergen kommune og Rogaland fylkeskommune som eiere, og med et nedslagsfelt som strekker seg videre helt til Agder og Telemark.

Vestnorsk filmsenter:

I 30 år har Vestnorsk filmsenter vært en viktig aktør for filmbransjen i regionen med Bergen som nav. Vestnorsk filmsenter har manifestert seg som en viktig tilskudds- og samarbeidspartner for filmbransjen, i 2023 ble det tildelt over 20 millioner til audiovisuell bransje. Siden Filmmeldingen i 2011 har tilskuddsnivået mer enn doblet seg og bransjen har hatt godt gjennomslag nasjonalt og internasjonalt. Over 154 millioner kroner er tildelt ulike prosjekter og mer enn 18 millioner er tildelt ulike bransjetiltak. Dette er kjernevirksomheten i senteret for å styrke bransjen både på selskaps- og prosjektnivå. Vestnorsk filmsenter har også gjennom årene vært pådriver for ulike bransjebyggende tiltak både på regionalt og nasjonalt nivå. Vestlandtreffet/bransjesamling er en viktig arena på regionalt nivå, mens Dokumentarkonventet som skal arrangeres for 15. gang i desember 2024, er en viktig nasjonal arena for dokumentarfilmbransjen.

Vestnorsk filmkommisjon er også en del av Vestnorsk filmsenter. Filmkommisjonens arbeid er avgjørende for at det legges internasjonale prosjekter av alle størrelser til vår region. Disse bygger filmbransje og genererer arbeid for frilansere, samt gir store ringvirkninger til tilknyttede næringer. Mer om kommisjonens arbeid i kapittel 3) om ringvirkninger av filmproduksjon, og i kapittel 8) notat om *filmbyen Bergen – muligheter og utfordringer av Ideas4evidence*.

Fra og med 2024 gir Vestnorsk filmsenter også tilskudd til produksjon av spillefilm og serier, der man ser en spennende utvikling, ikke minst med hvilke muligheter som oppstår for regionen gjennom at filmsentrene har fått økt selvråderett over statlige midler. Alle tilskudd går til selskap og prosjekter i regionen. Vestnorsk filmsenter gir også utviklingstilskudd til spillutvikling. I perioden fra forrige filmmelding har mellom 250 og 300 filmer hatt premiere i ulike formater og på ulike plattformer. Kinofilmer, dokumentar-, kortfilm og serier skal alle finne sin vei ut til publikum. Vestnorsk filmsenter har fulgt flere generasjoner med regissører og produsenter som har gått veien fra kortfilmer til spillefilm til nasjonal og internasjonal suksess.

Eksempler i utvalg på betydningsfulle dokumentarfilmer og -serier produsert med støtte fra Vestnorsk filmsenter:

En gang Aurora – Dokumentar regi: Benjamin Langeland og Stian Servoss, produsent Thorvald Nilsen. Vinner av beste dokumentar Nordisk Panorama 2019.

RUS – Dokumentarserie produsert av Pandora for NRK – regi Lasse Gallefoss sett av over 3,5 millioner.

Bergen i all beskjedenhet - Regi Frode Fimland, produsent Aldeles, sett av nesten 40 000 på kino og nær en million på NRK.

De rettsløse – premiere under BIFF 2024 – regi: Lena-Christin Kalle, produsent Elisabeth Kleppe – en viktig historie, som endelig kommer frem i full bredde. Åpningsfilm i menneskerettsprogrammet Checkpoints, der BIFF samarbeider med Raftostiftelsen.

Talentsatsingen Bakom:

Talentsatsningen film- og spillhuset BAKOM ble etablert i 2020 som en avdeling under Vestnorsk filmsenter, med støtte fra Bergen kommune og Vestland fylkeskommune. Behovet var stort for en talentsatsning, og var et lenge etterspurt tiltak fra både filmbransje og ungdom selv. Etter fire års drift har BAKOM etablert seg som en svært viktig aktør for unge talenter og er en brobygger inn mot den profesjonelle bransjen. Vi ser en god rekruttering, og en talentmodell som bringer folk ut i bransjen, fra BAKOM til arbeid på filmsettet til de største

internasjonale produksjonene som HBO-serien Succession. Med over 100 ulike kurs, workshops og arrangementer i året, utlån av utstyr til egne produksjoner, og fokus på å ha tilbud i skolens ferier (med støtte fra Bufdir) er dette en svært viktig del av Vestnorsk filmsenter.

Mediefondet Zefyr:

Mediefondet Zefyr AS er viktig for bransjens økonomi og videre utvikling. Zefyr investerer privat kapital i filmer, serier og spill, og forvalter samtidig statlige tilskuddsmidler til audiovisuelle produksjoner i et trepartssamarbeid mellom regionale offentlige myndigheter, private investorer og staten ved Kulturdepartementet og Norsk filminstitutt.

Selskapet gir årlig ca. 17 millioner kroner uavkortet i statlig tilskudd til audiovisuell produksjon tilknyttet fylkene Møre og Romsdal, Vestland, Rogaland, Agder, Vestfold og Telemark. Zefyr tildeler primært midler til produksjon av kommersielle formater innenfor film- og serieproduksjon, i tillegg til utvikling av dataspill. Målet er å bidra til å fremme produksjoner av høy kvalitet og samtidig utvikle en bærekraftig næring innenfor det geografiske virksomhetsområde, hvor Bergen er et naturlig episenter. I tillegg forvalter selskapet et investeringsfond på ca. 50 millioner kroner, bestående av eiernes aksjekapital, investeringsmidler fra private investorer og akkumulert avkastning. Zefyr kan vise til 8-10% nettoavkastning de senere årene. Selskapet har blitt en viktig kapitalpartner for den lokale bransjen, men også i økende grad for den nasjonale bransjen. Som det eneste fondet i sitt slag som investerer midler i film, tv og dataspill og leverer avkastning, har selskapet utviklet et unikt kompetansemiljø på finansering og investeringer på feltet i Bergen.

Zefyr har de siste fem årene investert over 125 millioner og tildelt over 83 millioner i støtte. Siden etablering i 2016 har Zefyr bidratt til gjennomføringen av 246 produksjoner, som til sammen har lagt igjen 733 millioner kroner i regionene vi er tilknyttet. De senere år kan selskapet vise til en rekke suksesser, dvs. hvor man har oppnådd både kunstneriske, bransjebyggende og kommersielle resultater i samme prosjekt (det følgende er kun et utvalg):

Krigsseileren (2022) ble produsert fra og delvis spilt inn i Bergen. Filmen, som på dette tidspunktet var den dyreste filmen produsert i Norge, solgte 440.000 billetter på kino og ble deretter solgt som en miniserie til Netflix. Prosjektet har vært vesentlig for oppbyggingen av produksjonsselskapet, og ikke minst vise at miljøet i Bergen kan produsere de aller største filmene. Produsent holder nå i en rekke internasjonale prosjekter.

Marerittet (2022) er den første filmen hvor absolutt hele produksjonen – utvikling, innspilling og ikke minst omfattende etterarbeid – fant sted i Bergen. Filmen traff godt blant horrorfans på kino i Norge og har solgt godt i utlandet, og ikke minst bidratt til å bygge både bergensk produksjonsselskap og regissør.

Richard storken og den mystiske juvel (2023) er en norsk-tysk-belgisk animasjonsfilm hvor store deler av animasjonen ble gjort i Bergen, og derigjennom utviklet et nytt kompetansemiljø på animasjon som vi vil se mer til i kommende år. Filmen gjorde det middels på kino i Norge, men er blitt solgt til en rekke land.

Victoria Må Dø (2024) er også produsert i sin helhet i og fra Bergen. Filmen ble en stor suksess blant barn og unge, og har solgt nesten 100.000 billetter på kino, samt er blitt kjøpt av Netflix. Zefyr gikk tungt inn i prosjektet da det ikke ble tildelt støtte fra NFI. Utover suksessen filmen har gjort blant publikum ser vi at miljøet filmen sprang ut fra nå tiltrekker seg nye, unge talenter. Produsent og regissør er allerede i gang med flere nye prosjekter.

Sommerboka (2025) er en amerikansk-finsk-norsk samproduksjon basert på Tove Janssons kjente roman, med Hollywood-legenden Glenn Close i en av hovedrollene. Filmen hadde i utgangspunktet ikke tilhørighet til Bergen, men etter Zefyrs involvering ble deler av etterarbeidet lagt hos det bergenske VFX-selskapet Rebel Unit. Sistnevnte har de senere år etablert seg som en solid aktør både nasjonalt og internasjonalt, og utgjør en viktig del av bransjefloraen i Bergen. Filmen har premiere i 2025, men har så langt høstet gode kritikker i internasjonal presse etter førpremiere under London Film Festival.

Filmformidling, utdanning og medieklynge:

Andre viktige aktører på filmfeltet inkluderer filmformidlingsaktørene og visningsarenaer som Bergen kino, Cinemateket, og Bergen internasjonale filmfestival (BIFF).

Dokumentarkonventet som arrangeres av Vestnorsk filmsenter, og filmformidlingskonventet til BIFF er blitt nasjonale samlingspunkt.

Universitet i Bergen (UiB) har med sitt utdanningstilbud, «Bachelor i film og tv- produksjon», vært viktig for etableringen av en rekke filmproduksjonsselskaper, samt bidratt til mye av grunnlaget for den profesjonelle filmkompetansen som finnes i byen. I tillegg finnes det enkelte private skoleringer innenfor filmproduksjon, med Noroff som den mest synlige når det gjelder rekruttering til feltet. I 2017 ble også seriemanuslinjen ved UiB etablert, som utdanner manusforfattere i lange format. Vestnorsk filmsenter har rapportert om at kvaliteten på søknader om manusstøtte ble høyere etter at studiet ble innført. Grunnet trange budsjetter og ansettelsesstopp på UiB vil dette tilbudet bli lagt ned fra 2025 til tross for at søkertallene har hatt en jevn økning, med en god score på studiebarometeret.

For første gang siden nittitallet, produserte Bergen tre sesonger med dramaserien «Aber Bergen» i årene 2016-2018. Etter at man avvirket denne serien ble det et tomrom før Mothership Entertainment startet produksjon av ungdomsserien «Rykker» (NRK, 2022-2024). Dramaserier med episoder som går over flere sesonger, skaper sysselsetting for lengre perioder, og bidrar til en stabilitet og en kompetanseheving som gjør Bergen til en attraktiv og konkurransedyktig filmby. 2024 er preget av dyrtid og krig i Europa, og med dette som bakteppe er film- og tv-bransjen inne i en kritisk fase, hvor drama- og serieproduksjon er vanskelig å finansiere. Tv-kanalene og strømmeprodusentene må kutte i budsjettene sine, og har stoppet opp det meste av sine bestillinger. I innspillene fra bransjen, kapittel 5), kan man lese om hvorfor dette er spesielt utfordrende for produksjonsselskapene i Bergen, og at enkelte av dem kjemper for å overleve som en direkte konsekvens av dette.

Media City er i front når det gjelder nasjonal og internasjonal innovasjon og forskning på mediefeltet. NRK og TV2 har sine lokale vestlandsavdelinger plassert i medieklyngen, og Norsk filminstitutt og Den Nasjonale Filmkommisjonen har også sine kontorer der.

Vi har et veldig sterkt tv- og techmiljø som springer ut av medieklyngen. I møte med utfordringer rundt KI og falske nyheter kan redaktørstyrt og verifisert formidling av levende bilder få nye muligheter fra Bergen.

Anders Hereid/SCREEN STORY FILM OG TV AS

2.2 Selskaper, sysselsetting og aktivitet

Siden forrige filmmelding har mange produksjonsselskap måttet legge ned, mens nye har oppstått. Selskapene som klarer å bygge seg opp, og holde en jevn aktivitet, er viktig for kontinuitet og stabilitet i bransjen. At det finnes selskaper som sysselsetter frilanserne er essensielt for rekruttering og kunnskaps- og kompetansebygging.

Mer Film, som i 2022 produserte Norges mest påkostede spillefilm noensinne, *Krigsseileren*, ble grunnlagt av filmprodusent Maria Ekerhovd i 2011. Produksjonsselskapet har kontorer i Tromsø og Oslo, men har i flere år vært etablert med hovedkontoret sitt i Bergen, og har kalt denne delen av virksomheten for Mer Film i Vest. Det er fra Bergen, og ved hjelp av virkemiddelapparatet her, at produsent Maria Ekerhovd langsomt har bygget seg opp til å bli en av Norges mest markante og ettertraktede filmprodusenter, med sterke internasjonale nettverk. Ambisjonen hennes har hele veien vært å utvikle, produsere og distribuere norske- og internasjonale arthouse-filmer, og satse på filmskapere med unike stemmer.

Mer Films suksess er et godt eksempel på betydningen av langsiktig satsing fra senter og fond på tilskudd til et lokalt produsenttalent. I 2015 etablerte Ekerhovd og co distribusjonsselskapet Mer Filmdistribusjon, for å formidle filmene sine til publikum selv. Mer Film er i 2024 i gang med 4 store spillefilmprosjekter, blant annet den neste filmen til Joachim Trier, hvor alt skal administreres ut fra Bergen, samt en tv-serie for NRK. Selskapet er i ferd med å opparbeide seg et renommé som et av de viktigste, nordiske produksjonsselskapene. I Ideas4evidence notat i kapittel 8) utdypes mer om produksjonsselskapene i Bergen, og om at Mer Films fremtredende posisjon i den nasjonale filmbransjen akkurat nå kanskje heller er unntaket enn regelen for et selskap basert i Bergen.

Øvrige markante produksjonsselskap som har sysselsatt bransjen i byen og regionen gjennom større spillefilmprosjekter og serier de siste årene er Handmade Films In Norwegian Woods, ved den erfarne produsenten Einar Loftesnes, og Mothership Entertainment, som har spesialisert seg på tv-underholdning og serier. Aldeles Film AS, som produserte *Bergen i all beskjedenhet*, og nå er i gang med *Havfolket*, har også opparbeidet seg en posisjon som et synlig lokalt produksjonsselskap med nasjonal gjennomslagskraft. Da Pandora Film, som hadde vært et av de mest stabile selskapene i en årrekke, valgte å legge ned, oppsto Fotspor Film med noen av de samme nøkkelpersonene.

Et utvalgt av selskapene som er mest aktive for tiden, og som har gitt innspill til denne meldingen er:

Indie Film Bergen, Folk film, På Film AS, Trollbound Entertainment, Screen Story Film og Tv AS. I tillegg har man filmskapere med pågående spillefilmprosjekter som Nina Knag, Jade H. Aksnes, og en rekke selskaper som produserer både kortfilm, dokumentar og utvikler serier og spillefilm: Smau Media, Duofilm, FIMfilm, Goodtime Pictures, Varde film, Kompenium, Truwest, Blinkfilm.

Krigsseileren på Amanda-utdeling. Foto: Vestnorsk filmsenter/Mer Film.

3 ØKONOMISKE RINGVIRKNINGER AV FILMPRODUKSJON

3.1 Vestlandets potensial og kraften i de kreative næringer

Filmbransjen er i dag en viktig kulturnæring i Bergen, med mye større potensial til å kunne bli en vesentlig verdiskaper og sysselsetter i regionen. Den nasjonale filmkommisjonen og Vestnorsk filmkommisjon har spilt inn tall som viser at globalt er markedet for film og serier på størrelse med sjømatnæringen. Omsetningen i den globale filmindustrien var på ca. 235 milliarder USD i 2020, og anslås å øke til over 410 milliarder USD innen 2030. På Island førte eksempelvis film- og dramaserieproduksjon til en verdiskapning på 6.4 milliarder kroner i perioden 2019-2022. Det skal store løft til for å komme på Islands nivå, men med en drøy halvpart av Vestlands befolkning, kan Island fungere som en industriell målestokk for filmregionens vekstpotensial.

Vestlandet og Bergen har et særegent potensial og unike fortrinn som filmregion. Bergen har filmskapere som i dag konkurrerer i verdenstoppen. En av våre lokale produsenter, Maria Ekerhovd, som nylig er blitt kåret til en av filmindustriens 40 mektigste kvinner, er et godt eksempel på det. Samtidig har regionen svært attraktive landskap og innspillingssteder, og blir ofte besøkt av film- og serieverdens største produksjoner, som *James Bond*, *Mission Impossible* og HBOs *Succession*. Produksjonene bidrar til høy omsetning i distriktene, som regel utenfor hovedsesong, og skaper ringvirkninger langt utover de kreative næringene. Dette gjelder for de nevnte storfilmene, Netflix-serier som *The Innocents* i Modalen, og *Ragnarok* i Odda. Sistnevnte serie ga i løpet av første halvår 2023 et globalt publikum

over 37 millioner timer med Odda-øyeblikk, og selve produksjonen var med å redde en tung lavsesong for reiselivet i Sørfjorden.

Filmbransjen er avhengig av, og bidrar samtidig til å styrke, kreative næringer som scenekunst, forlag og forfattervirksomhet, musikk, design, kommunikasjon og reklame, arkiv og museum. En studie utført av Olberg SPI viser at 40-50% av et film-/seriebudsjett gir direkte ringvirkninger i andre kreative sektorer.

Kunst, kultur og kreativitet handler også om å skape møteplasser, bidra til inkludering, fremme mangfold og sikre ytringsfrihet – med andre ord, om å styrke demokratiet. Selv om motivasjonen i disse næringene ofte strekker seg utover klassisk bedriftsøkonomisk lønnsomhet, bidrar de likevel i betydelig grad til sysselsetting og verdiskaping. I EU ble de kreative næringene identifisert som noen av de raskest voksende før pandemien, og nå blir de sett på som en nøkkel til økonomisk gjenoppbygging i Europa.

Meghan Beaton, Den nasjonale filmkommisjon

3.2 Filminsentivordninger internasjonalt

Filminsentivordninger handler om å gi ulike former for økonomisk støtte, som for eksempel skatterefusjoner eller direkte subsidier til filmproduksjoner som foregår i bestemte geografiske områder.

Tilhengere av produksjonsinsentiver for filmindustrien hevder at det gir flere jobber innen næringen, utvikler småbedrifter, infrastruktur og turisme.

Kritikerne av ordningen viser til studier som peker på at skatteinsentiver og subsidier har lave samlede økonomiske effekter. Blant de kritiske kildene argumenteres det med at det er vanskelig å måle effektene av insentiver, og at det er særlig vanskelig å måle effekten på turisme på kort og lang sikt, samt på lokal jobbskaping og andre fordeler.

Videre finnes det blant kritikerne argumenter for at insentiver for filmproduksjon ikke nødvendigvis vil gi flere arbeidsplasser, men vil påvirke hvor arbeidsplassene er, ved å flytte på produksjonen. Hvordan insentiver organiseres har innvirkning på effekt – en generell kritikk er at de beste jobbene ikke kommer med insentiver, dette kan delvis motvirkes gjennom krav til at deler av pre- og postproduksjonen skal til stedet som gir insentiver. For Norge handler dette ikke bare om å lokke til seg utenlandsk produksjon, men om å beholde egen produksjon. For norsk filmindustri som har høye kostnader har også norsk produksjon måttet flagge ut til andre land de siste 10 årene, til skade for norske arbeidsplasser.

For at Bergen og Vestlandet skal kunne konkurrere med andre regioner i Europa, må kommunen samarbeide tett med nasjonale myndigheter for å sikre konkurransedyktige rammevilkår for insentivordningen.

Meghan Beaton, Nasjonal Filmkommisjonær.

3.3 Filminsensitivordningen i Norge

En konkurransedyktig filminsensitivordning er en nøkkelfaktor for å tiltrekke seg nasjonale og internasjonale produksjoner til Norge.

Filminsensitivordningen i Norge trådte i kraft i 2016, med formål om å «øke antallet store internasjonale film- og serieproduksjoner i Norge for å fremme norsk kultur, historie og natur. Ordningen er refusjonsbasert, som betyr at norske og internasjonale filmproduksjoner kan søke om å få tilbakebetalt inntil 25 % av dokumentert forbruk i Norge. Insensitivordningen skal også «bidra til økt erfaring og kunnskap i den norske filmbransjen, stimulere til vekst, en bærekraftig norsk filmnæring og økt internasjonalt samarbeid».

De siste årene har man sett mange eksempler på norske produksjoner som må flagge ut, og spille inn scener som skal foregå i norske landskap, i andre land som har mer formålstjenlig innrettede filminsensitivordninger. En samlet norsk filmbransje har lenge etterlyst en mer fleksibelt innrettet insensitivordning enn den man har i dag, også for at norske produksjoner skal kunne ha økonomisk mulighet til å gjøre sine innspillinger i Norge.

Filmregionene har lagt vekt på at en regelstyrt filminsensitivordning vil være det beste middelet for å få opp produksjonsvolumet og styrke kontinuiteten i regional film, gjennom vekselvis internasjonale og lokale produksjoner. Bergen kommune, virkemiddelapparatet og filmbransjen i Bergen har lagt til grunn at å styrke den norske filminsensitivordningen er avgjørende for å styrke filmbransjen i Bergen og på Vestlandet. Ved å gjøre Vestlandet til et attraktivt valg også for internasjonale filmskapere, kan regionen sikre en jevn tilstrømming av produksjoner som gir arbeidsplasser, investerer i lokal infrastruktur og bidrar til økonomisk vekst.

På oppdrag fra Norsk Industri gjorde Roland Consulting og THEMA Consulting Group i 2022 en analyse som beregnet de økonomiske ringvirkningene og provenyvirkningene av insensitivordningen for film- og serieproduksjoner. Analysen viser at skatteinntekter fra insensitiv-prosjekter generer inntekter på alle nivåer: Til stat, fylke og kommune.

Insensitivprosjektene skaper betydelige sysselsettings- og verdiskapingseffekter sammenlignet med kostnadene ved ordningen. I tillegg til de økonomiske ringvirkningene, genererer prosjektene betydelige inntekter til offentlig forvaltning gjennom skatter og avgifter. Insensitivordningen har altså et stort potensial for samfunnsøkonomisk vekst som ikke benyttes til fulle, grunnet en lite fleksibel innretning med altfor lav tilsagnsramme.

Filminsensitivordningen i Norge er per i dag ikke konkurransedyktig opp mot ordningene i en rekke andre europeiske land. Den norske ordningen har kun kapasitet til å gi refusjon til 1-3 filmer/serier pr år. En rekke europeiske land, som Island, Østerrike, Storbritannia, Frankrike, og Spania, har styrket sine ordninger de siste årene samtidig som den norske er blitt halvert, fra et nivå der den allerede var Europas svakeste. Resultatet blir at selv de norske produsentene blir tvunget til å legge store deler av filminnspillingene sine til andre land enn Norge av budsjettmessige årsaker. En regelstyrt insensitivordning uten tilsagnsramme har lenge vært et filmpolitisk mål, både nasjonalt og regionalt, uten at man så langt har klart å lande en løsning. Samarbeid Bergen kommune har hatt gjennom mange år med medeierkommuner og -fylker i VNFS og Zefyr, legger hovedvekt på en felles anmodning opp *mot staten i 2025 om å få på plass en regelstyrt insensitivordning.*

Den norske insentivordning, sammenlignet med land vi konkurrerer med

Norge er eneste land blant våre naturlige konkurrenter som har en insentivordning med søknadsfrist, som ikke tilbyr forutsigbarhet.

	Norge	New Zealand	Irland	Island	Storbritannia	Frankrike	Finland
Departement	Kultur	Næring	Finans	Næring	Finans	Finans	Næring
Prosent	25%	20 – 25%	32 - 40%	25 — 35%	25 - 40%	30%	25%
Søknadsfrist	1 pr år	Kontinuerlig	Kontinuerlig	Kontinuerlig	Kontinuerlig	Kontinuerlig	Kontinuerlig
Forutsigbar	Nei	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nei
Budsjett 2022 *	Kr 56 mill	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	20 M Euro
Budsjett 2023 *	Kr 41 mill	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	20 M Euro
Budsjett 2024 *	Kr 84 mill	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	12 - 20 M Euro
Budsjett 2025 *	Antageligvis Kr 60 mill	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	Regelstyrt	10 M Euro

* Med dagens innretning er totalrammen i statsbudsjettet begrenset av tidligere forpliktelser. Her vises tilsagnsrammen — midler tilgjengelige til å tilby refusjonsramme til nye prosjekter i året.

Den norske insentivordning, potensiell versus reell verdiskapning fra 2021-dd.

År	Søknadsbeløp	Tilbudt refusjonsramme	Utbetalt refusjon ¹	Potensielle verdiskapning ²	Reell verdiskapning ³	Verdiskapning Norge har gått glipp av ^{4,5}
2021	446,097,308	100,000,000	101,507,283	2,096,657,348	477,084,230	1,619,573,118
2022	245,852,696	55,893,000	25,656,172	1,155,507,671	120,584,008	1,034,923,663
2023	110,691,618	41,300,000	19,527,861	520,250,605	91,780,947	428,469,658
2024	272,500,000	84,000,000	TBC	1,280,750,000	TBC	TBC
SUM	1,075,141,622	281,193,000	146,691,316	5,053,165,623	689,449,185	3,082,966,438

Illustrasjon: Vestnorsk Filmkommisjon.

¹ På grunn av naturlige endringer i produksjonene, blir det som regel betalt mindre i refusjon enn den tilbudte refusjonsrammen. Ubenyttede tilsagn har vist seg å ligge på 20-30% over tid.

² Potensiell verdiskapning beregnes av søknadsbeløp x 4,7, ref. [Olsberg-rapporten \(2023\)](#).

³ Reell verdiskapning beregnes av utbetalt refusjon x 4,7

⁴ Produksjoner som får avslag drar ofte til andre land. Her vises den potensielle verdiskapningen minus den reelle verdiskapningen.

⁵ Antall søkere og dermed verdiskapningen i Norge hadde trolig vært høyere med en konkurransedyktig ordning og løpende behandling av søknader.

Kilde: Nasjonal Filmkommisjon og Vestnorsk Filmkommisjon.

Søknadsrunden til insentivordningen 2025

I søknadsrunden til filminsentivordningen for 2025 har fire spillefilmer og fem dramaserier søkt til sammen 274,7 millioner kroner i refusjonsramme. Samlet sum søkerne oppgir at de vil bruke på produksjon i Norge er 1,1 milliarder kroner. I 2024 var filminsentivordningens budsjett på 84 millioner kroner. I prop. til Stortinget står det at Kultur- og likestillingsdepartementet i 2025 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger kr 130 000 000. Tilsagnsrammen for 2025 settes i 2025 når NFI har fullstendig oversikt over hva som går ut til gammelt ansvar.

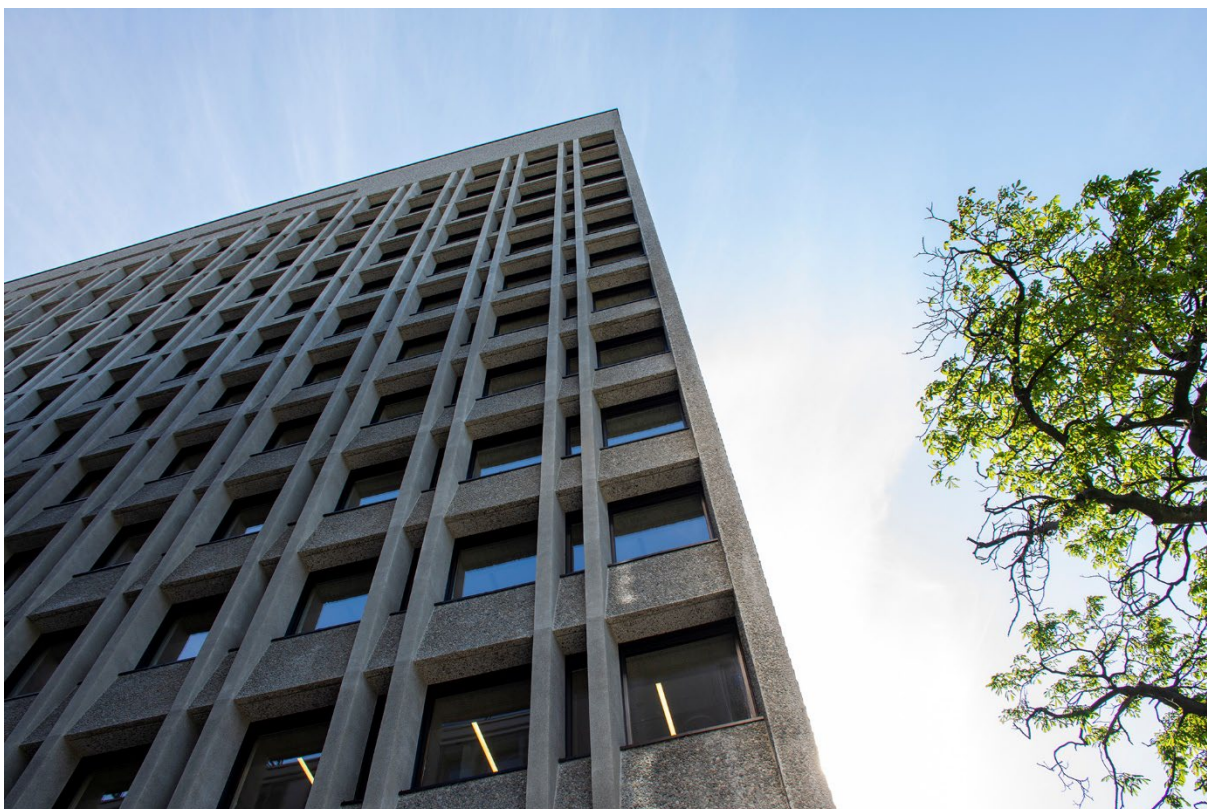
Danmark lanserte nylig sin egen insentivordning fra 2026, definert som en "produksjonsrabatt". Den får et budsjett fra 2026 på 125 millioner danske kroner, som med dagens kronkurs kan omregnes til omtrent 200 millioner norske kroner, som gjør Norge til det landet i Norden med lavest budsjett i sin insentivordning.

Veikart for kreative næringer

Næringsminister Cecilie Myrseth lanserte 22.11.2024 et veikart for kreativ næring, som skal gi retning for vekst og verdiskaping. Veikartet har 3 delmål:

1. Kreativ næring skal lykkes i internasjonal konkurranse og øke sin eksport
2. Kreativ næring skal øke sin lønnsomhet og bidra til nyskaping og innovative løsninger
3. Kreativ næring skal bidra til et mangfold av opplevelser og kreative uttrykk, og skape bærekraftige arbeidsplasser over hele landet

Norsk filminstitutt og regionale filmsentrene og -filmfond løftes frem som relevante næringsrettede virkemiddelaktører for å nå disse målene. Blant de 10 utvalgte tiltakene i veikartet heter det at man skal «Videreføre insentivordningen for film- og serieproduksjoner».

Bergen Rådhus. Foto: Andrew M.S. Buller.

4 KOMMUNENS ARBEID PÅ FILMFELTET

Bevisst og langsiktig satsing fra Bergen kommune på Vestnorsk filmsenter, Vestnorsk filmkommisjon og Mediefondet Zefyr har vært avgjørende for å utvikle den lokale filmbransjen og Vestland med Rogaland som en sterk filmregion. Med landets første filmmelding i 2011 ble Bergen kommune en foregangskommune i den regionale filmpolitikken, med en tydelig satsing på filmfeltet som kulturnæring. For at byens filmtalenter skal bli løftet frem og fortelle våre historier fra Bergen og Vestlandet, har det vært vesentlig at forrige filmmelding staket ut en retning for å øke produksjonsvolumet. Dette er gjort gjennom langsiktig satsing på virkemiddelapparatet, som har vektlagt å bygge opp lokale filmprodusenter.

De klart mest virkningsfulle grepene kommunen gjorde var å gi Vestnorsk filmsenter øremerkete tilskudd til bransjeutvikling og manusstøtte, og Zefyr øremerkete «risikomidler» til å bygge opp lokale filmprodusenter. Norsk filminstitutt la i sine tilskudd til de regionale filmsentrene, inntil forskriftsendringene i 2023, føringer for at statlige tilskuddsmidler kun skulle tildeles korte format og dokumentar. Bergen kommunes årlige tilskudd over egen linje i bybudsjettet til *mål i filmmeldingen* og *manusstøtte* sørget i mange år for at Vestnorsk filmsenter fikk egne bransjebyggende midler som kunne tildeles til utvikling av spillefilm og serier. Zefyr fikk fra 2019 gjennom tiltak i *Bergen kommunes kunstplan for det profesjonelle feltet 2018-2027* et øremerket tilskudd av myke produksjonsmidler til å bygge opp lokale produsenter og prosjekter i Bergen, uten å måtte ta hensyn til investorenes krav om innbringende investering. Mer utdypende om nasjonale rammebetingelser, og om hvordan Bergen kommune har skilt seg ut ved sin regionale filmsatsing i notatet fra Ideas4evidence i kapittel 8).

I tillegg til ressursene Bergen kommune legger inn i Vestnorsk Filmsenter og Mediefondet Zefyr i kraft av eierskap, gis det årlige tilskudd over egen linje i bybudsjettet til drift og bransjeutvikling. Når det gjelder filmformidlingsdelen av feltet, mottar Bergen Internasjonale Filmfestival og Cinemateket årlig driftstøtte over egen linje i bybudsjettet.

Mottaker	Formål	2024-budsjett (1000 kr)
Vestnorsk filmsenter	Drift	1693
Vestnorsk filmsenter	Bransjeutviklende midler (Mål i Bergen kommunes filmmelding)	2217
Vestnorsk filmsenter	Manusutvikling	665
Vestnorsk filmsenter	Filmveksthuset BAKOM	535
Mediefondet Zefyr	Drift	997
Mediefondet Zefyr	Produksjonsmidler	1053
Bergen Internasjonale Filmfestival	Drift	887
Cinemateket	Drift	495
SUM		8542

Fordi Vestnorsk Filmsenter og Zefyr gir tilskudd til filmprosjekter, har ikke filmbransjen kunnet søke kommunens frie prosjektmidler for profesjonelle kunst- og kulturtiltak om støtte til filmproduksjon. BIFF og Cinemateket har fått tildelt prosjektmidler over tverrfaglige søkbare ordninger for profesjonelle kunst- og kulturtiltak. Aktører på filmfeltet har fått tildelt stipendmidler og prosjektmidler til internasjonal kulturutveksling.

Kontinuerlig arbeid opp mot staten for å løfte regional film

I utallige innspill til departementet og Norsk filminstitutt har Bergen kommune påpekt skjevfordelingen, der 80-90 prosent av de statlige filmmidlene går til oslobaserte produksjoner. *(Se mer inngående om skjevfordelingen i egen del kapittel 8 notat Ideas4evidence).*

Gjennom filmpolitiske seminarer arrangert av Bergen kommune i 2018 og 2022, og diverse høringsinnspill til Norsk filminstitutt og departementet, samt i digitale dialogmøter har Bergen kommune påpekt disse hovedutfordringene siden:

BKs Innspill til departementet (2018-2024): Status:

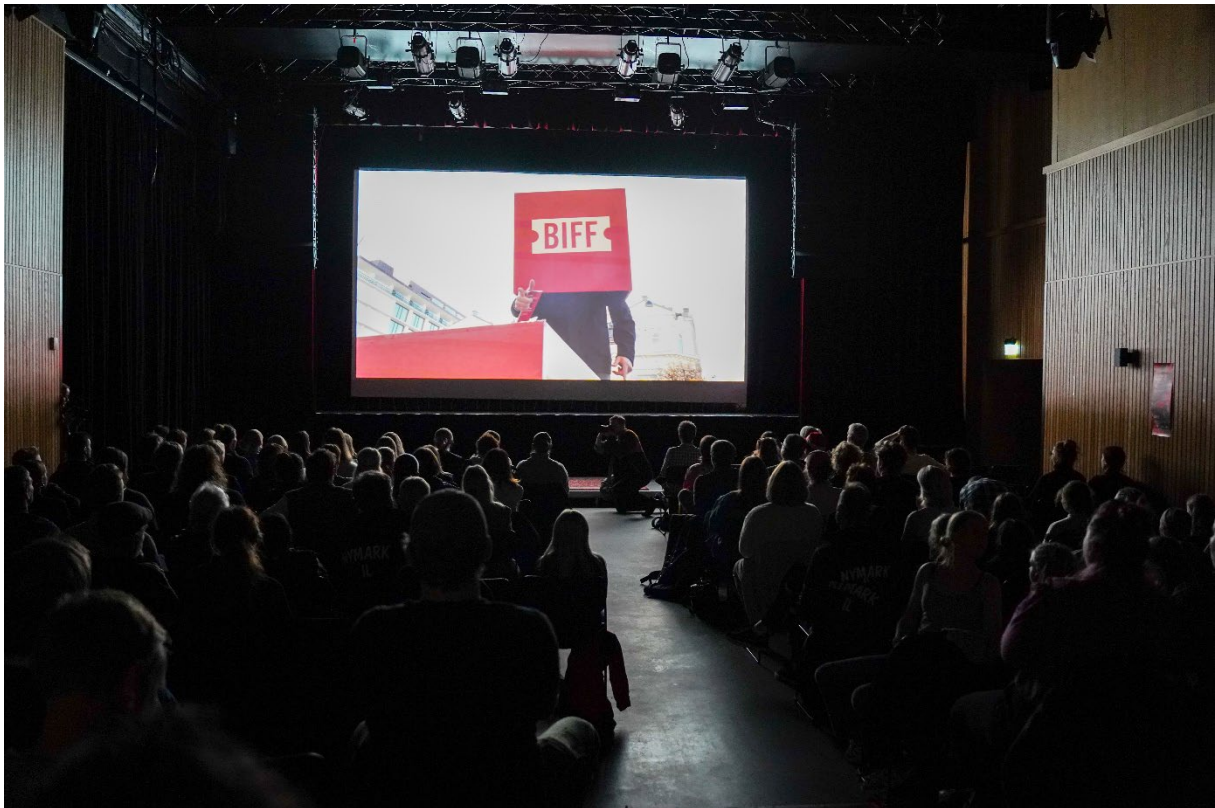
1) Senter og fond må få større selvråderett over statlige midler	Ble hørt og innretning endret i 2023
2) Incentivordningen må bli regelstyrt	Ingen bevegelse i dette så langt
3) NFIs konsulentordning er ikke demokratisk	Ingen bevegelse
4) AMT- direktivet midler som vi foreslår at kan gå direkte til regionene	I prosess hos departementet
5) Endring i innretning av etterhåndsstøtten er ikke vellykket og vil gjøre det ytterligere vanskelig for regionene å få opp de store innspillingene og øke produksjonsvolumet	Evaluert i Ryssevik nasjonale rapport, og konkludert med at endringene er en ulempe for regional film

Se notatet fra Ideas4evidence i kapittel 8) om betydning og konsekvenser for filmbransjen i Bergen av endringen i etterhåndsstøtten, og betraktninger om muligheter ved AMT-direktivet, som skal sørge for at strømmetjenestene bidrar med avgift som går til innholdsproduksjon.

Filmregionene, fond og sentre:

Det er 3 filmfond som mottar statlige tilskudd: Filmfond Nord, Filminvest (Midt-Norge og Innlandet), og Zefyr (Vestlandet, Rogaland, Agder og Vestfold - Telemark). Oslo kommune etablerte nylig Oslo Filmfond.

Det er 7 filmsentre i Norge: Nordnorsk filmsenter, Midtnorsk filmsenter, Vestnorsk filmsenter, Filmkraft Rogaland, Sørnorsk filmsenter, Viken filmsenter og Østnorsk filmsenter.

Visning under BIFF. Foto: Filip Glezgo / BIFF

5 FILMFORMIDLING

Filmproduksjon og filmformidling henger tett sammen, og vår digitale tidsalder har gjort det enda mer tydelig at feltene må sees i en tettere sammenheng. Filmformidlingen bygger bro mellom filmskapere og publikum, og er et felt som består av fysiske visningsarenaer, digitale plattformer og strømmetjenester, samt distributører og festivaler. I tillegg er det viktig å nevne filmfaglig kritikk og teori, som er viktig for diskursen og utviklingen av film som fagfelt. Kinoene, cinematekene, filmklubbene og ikke minst festivalene, er viktige kuratorer. I en tid der strømming fra sofaen er kinoenes største konkurrent, viser stor oppslutning om filmfestivalene at publikum ønsker å bli presentert for kvalitetsfilmer, og dele opplevelsen med andre i en fysisk sal.

Regjeringen har nylig (oktober 2024) lansert en rykende fersk strategi for filmformidling, som har fått tittelen «Mer film sammen». Strategien skal utredes videre, og diskusjonene omkring foreslåtte tiltak er i gang. Overordnet sier strategien følgende: «Regjeringen har som overordnet mål å ha en levende filmkultur og sikre alle i hele landet tilgang på varierte filmer av høy kvalitet. For å få til dette vil regjeringen

- 1) bidra til en desentralisert kinostruktur og legge til rette for at det finnes filmkulturelle møteplasser som kino, festivaler, cinematek og filmklubber, med bredde og mangfold i tilbudet, i hele landet
- 2) legge til rette for at publikum har god tilgang på norsk og internasjonal kvalitetsfilm på kino, og god tilgang til den norske og internasjonale filmarven
- 3) bidra til at kinoer, festivaler og andre virksomheter som driver filmformidling tar grønne og bærekraftige valg»

Bergen har et sterkt miljø for filmformidling bestående av store aktører som Bergen kino og Bergen internasjonale filmfestival, samt mindre aktører som blant andre Cinemateket, Bergen Filmklubb, Tour de Force og Fjong Film. Bergen internasjonale filmfestival startet i 2017 et årlig konvent for filmformidling, som har etablert seg som en viktig møteplass for hele filmformidlingsfeltet i Norge, med stor deltagelse og engasjement fra kinoene, distributørene, festivalene og formidlerne. På denne måten har Bergen tatt posisjon som en viktig arena for faglige diskusjoner og kompetanseheving på feltet.

Norge har flere hundre kommersielle kinoer som alle tilbyr en lik og etter manges mening formelpreget opplevelse skreddersydd for tanken om inntjening. Som Vestlands eneste cinematek, legger vi ned mye krefter i å skape et sted for opplysning og oppdagelse.

Aida Liliana LiPera, leder Cinemateket i Bergen

Kinotilbudet i Bergen har historisk sett vært sentralisert rundt få, sentrumsbaserte aktører, med Bergen kino, Bergen filmklubb og Cinemateket i Bergen som stedsfaste aktører, og Bergen internasjonale filmfestival som en av landets største filmfestivaler hver høst. Åpningen av Nordisk Film & Kino Lagunen og Sotra kino har gitt Bergen kino konkurranse om det generelle kinopublikummet. Det fører naturlig nok til en økt konkurranse for å tiltrekke seg publikum til kommersielle titler, som sørger for hoveddelen av inntjeningen. De fleste kinoer er avhengige av inntjening fra kommersielle titler dersom de ønsker å opprettholde en bredde i kinotilbudet. For at kvalitetsfilm, aktuelle dokumentarfilmer eller kunstnerisk aspirerende filmer skal ha sin plass i et kinoprogram, må det være ressurser til å kunne prioritere dem spesielt.

Bergen Kino, som hadde 100 års jubileum i 2020, er den ledende kinoaktøren i Bergensregionen og på Vestlandet. I løpet av et år gjennomfører Bergen kino i snitt nærmere 24 000 forestillinger og viser mer enn 300 ulike titler. Programmet har høy kvalitet og bredde, og vektlegger et godt filmtilbud til barn og unge. Bergen kino har topp moderne fasiliteter med høy internasjonal standard, en setekapasitet på 1500, og er Norges største frittstående kino. Bergen Kino eier BIFF, og bidrar med direkte økonomisk støtte til festivalen, samt saler og menneskelige ressurser av et betydelig omfang. BIFF feirer i 2024 25-årsjubileum og har utviklet seg til å bli en av de viktigste festivalene i Norge og i Norden. Bergen kino er også en viktig samarbeidsaktør for filmprodusentene i Bergen, og bidrar direkte med investering, postproduksjon og lansering.

Det er dokumentert at lokal tilhørighet og lokale produksjoner gir økt besøk på kino. Noen gode eksempler på dette er filmer som «Victoria må dø», «Krigsseileren» og «Bergen i all beskjedenhet». I noen av prosjektene har Bergen Kino bidratt hele veien fra start til slutt. Vi har bidratt økonomisk, og vi har bidratt med lansering og premierer. Dette betyr noe for Bergen og regionen.

Jeanette Heggland, direktør Bergen kino

Bergen internasjonale filmfestival (BIFF) er blant de største filmfestivalene i landet, med flest filmer på programmet og et besøkstall på over 56 000. Festivalen representerer den største arenaen for dokumentarfilm i Norge og er en av de største på dokumentarfeltet i Norden. BIFF har også et bredt tilbud av fiksjonsfilmer av høy kvalitet, med et program som er bredt anerkjent for å vise de mest interessante filmene fra det siste året. BIFF er en av de viktigste arenaene for publikum som elsker film, og er med på å bygge og vedlikeholde engasjementet rundt film som kunstform og filmkultur generelt.

Gjennom bransjeprogrammet og konventet for filmformidling samler BIFF det meste av lokale og nasjonale aktører innen filmformidling. Gjennom flere titalls samarbeid i løpet av året, er BIFF også et samlingspunkt for andre bransjer, enten om det er kulturuttrykk som film, kunst, litteratur eller musikk, eller forskning og fagmiljø innenfor menneskerettigheter, klima, forskning, arkitektur og byutvikling. Formålet er å være en politisk og samfunnsengasjert festival for bergensere, vestlendinger og tilreisende fra hele landet, som skaper debatt og sprer ny kunnskap. I over 20 år har BIFF vist filmer med faglig forankring

For oss produsenter i Bergen er BIFF en veldig viktig visningsarena og de bidrar med bransjebyggende seminarer og gir oss muligheten til å se prosjekter vi ellers ikke har tilgang på. Skoleprogrammet er veldig viktig for å vekke filminteressen og skape debatter rundt prosjekter.

Trude Refsahl, produsent Fotspor Film

gratis for skoler, og tilbyr nå ett av Norges største filmformidlingsprogram for skoler, med mer enn 28 000 besøk fra skoleelever hvert år. Hver mars arrangeres også søsterfestivalen Cine Latino, og det tilbys også en rekke helårsaktiviteter, inkludert strømmetjenesten BIFF+, popup- og utekinovisninger, samt andre filmvisninger utenfor festivalperioden under paraplyen BIFF KINO. I 2024 fikk BIFF tildelt UiBs Christieprisen, som hvert år deles ut til en person eller en virksomhet som har bidratt til god samhandling mellom forskning, utdanning og omverdenen.

Fra NRK-serien Rykter. Foto: Mothership Entertainment.

6 INN I FREMTIDEN – INNSPILL FRA BRANSJEN

Oppsummert peker innspillene fra bransjen på noen tydelige retninger, utfordringer, og mulige veivalg videre. Mange løfter at de håper Bergen kommune gjennom filmmeldingen gir et tydelig signal om at filmfeltet i byen og regionen skal tas vare på, og at filmnæringen skal være et satsingsområde for Bergen kommune også i årene fremover.

For å bygge videre på film som en viktig kulturnæring i Bergen spiller den lokale filmbransjen samlet sett inn følgende til denne filmmeldingen:

- *Bergen kommune bør fortsette det langsiktige arbeidet med å satse på Bergen som landets ledende kulturby og tilrettelegge for at Bergen skal være den mest filmvennlige byen utenfor Oslo. Kommunen må være god på å gi tillatelser til filmproduksjoner og støtte opp under avviklingen av filminnspilling.*
- *Det viktigste virkemiddelet for å bygge filmbransje av betydning er å styrke Vestnorsk filmsenter og Mediefondet Zefyr.*
- *En regelstyrt insentivordning må på plass, med en større pott og mer forutsigbarhet.*
- *Bergen kommune kan øve mer press på Norsk filminstitutt for å endre innretningen på etterhåndstilskuddet, og for at departementet skal øke den regionale andelen av de statlige filmmidlene.*

- *Bidra til at filmkunstnere kan utvikle nye idéer og prosjekter gjennom kultur- og arbeidsstipender.*
- *Løfte for staten at NRK og TV2 i sine konsesjoner har et ansvar for å inkludere regionens produksjonsressurser i sitt eksternbudsjett.*
- *Filmbransjen i Bergen foreslår at Bergen kommune sammen med Vestland fylkeskommune og Møre og Romsdal fylkeskommune utreder muligheter for en regional insentivordning, i tillegg til den nasjonale. Dette kan sette Vestland i front som filmregion i Norge.*
- *Dyrtiden, pandemi og påfølgende streiker i bransjen har gitt store utfordringer for de store strømmepattformene og har også påvirket norske kringkastere. Dette har også slått inn over vestnorsk bransje, som er sårbare for slike svingninger.*
- *Produksjonsdelen av bransjen og filmformidlingsfeltet henger tett sammen. I Bergen består filmformidlingen av et svært kompetent fagmiljø med BIFF i spissen. Bergen kino er en viktig samarbeidspartner for den lokale filmbransjen, og som eier av BIFF er kinoen helt avgjørende for avvikling av festivalen.*

6.1 Stemmer fra bransjen

Maria Ekerhovd/produsent Mer Film:

Krigsseileren er det ultimate eksempel på hva bransjen i vår region får til, hvor profesjonell den er, og ikke minst viktigheten av regional finansiering som startet med første utviklingstilskudd fra Vestnorsk filmsenter, og at filmen kunne sjøsettes grunnet det regionale mediefondet Zefyr som satset større enn noen gang. Med økte og mer fleksible midler kunne virkemiddelapparatet virkelig økt produksjonsvolumet og holdt det mer forutsigbart stabilt.

Ole Marius Elvestad, produsent i PÅ FILM AS:

Det er enorm skaperkraft og en ny generasjon med filmskapere på fremmarsj i Bergen. Vi har nettopp produsert spillefilmen «Victoria må dø». Skrevet, filmet og produsert i Bergen, solgt nesten 100k kinobilletter i Norge og nå solgt til Netflix. Uten produksjonsstøtte fra NFI. Vi jobber nå med utvikling av nye spillefilmer. Blant annet «Bergenstoget plyndret i natt», basert på en roman skrevet av Nordahl Grieg. Ved å være basert i Bergen er det større avstand til NFI og kjernen av bransjen i Oslo. Vi blir sett på som den lille regionen. Vår største utfordring er å få finansiert spillefilmproduksjonene våre med større grad av tilskuddsmidler. Bergen kommune styrker den lokale filmbransjen ved å øke produksjonsstøtte til spillefilmer, gjennom Zefyr eller Vestnorsk filmsenter.

Elisabeth Kleppe/Aldeles Film AS:

Det som karakteriserer filmbransjen i Bergen akkurat nå er uro. Etter at både NRK og TV2 har hatt store nedskjæringer, har våre rammebetingelser blitt dramatisk dårligere. Kanalene kjøper inn vesentlig færre produksjoner og betaler lavere summer for de få filmene og seriene de kjøper. Vi kan fremdeles lage film fra Bergen, men uten tv- og serieproduksjonene vil det bli svært vanskelig i lengden. Det er i stor grad disse som sørger for kontinuitet og stabilitet, og som bidrar til å beholde sentrale fagfolk i Bergen.

Thorvald Nilsen/Indie Film Bergen:

Bergen har en fantastisk mulighet til å styrke film- og kulturbransjen og forsterke den unike posisjonen som den tydelige nr. 2 byen i landet, à la Barcelona i Spania. Vi kan være en klar motstemme, løfte flere perspektiver i den norske offentligheten og sammen også være med og forsterke hele det bergenske næringslivet. En ny filmmelding er en god start for å løfte bransjen videre. Bergen kommune kan være mer offensive, og arbeide tettere med bransjen om et tydelig fokus i årene som kommer. Parallelt bør kommunen verne om de eksisterende ordningene innen kulturfeltet, slik at bransjen vi skal løfte sammen ikke forsvinner før vi starter.

Trude Refsahl/Forspor Film:

Utfordringen nå er for mange små selskaper, uten faste produksjoner som gir arbeidsplasser over tid. En langvarig dramaserie eller minimum 3 spillefilmer i året vil gi filmarbeiderne, som til vanlig er frilansere, forutsigbar jobb over tid. Det viktigste er å fortsette å sikre bransjebyggende midler til Vestnorsk Filmsenter og Zefyr.

Dave Spilde/Trollbound Entertainment:

Sentraliseringen av makt og ressurser til Oslo ble ytterligere styrket da Norsk filminstitutt fikk avviklet etterhåndstilskuddsordningen, som var selve grunnsteinen for produksjon på Vestlandet. Denne endringen har vist seg å være en feilvurdering, og det produseres nå betydelig mindre innhold i Norge som helhet. Derfor bør Bergen involvere seg aktivt i debatten fremover for å sørge for at noe lignende etterhåndstilskuddet blir gjeninnført.

Anders Hereid/SCREEN STORY FILM OG TV AS:

Vi som produsenter og filmskapere må utfordre med nyskaping og publikumsinnsikt. Her ser vi at lokale støttespillere som Vestnorsk filmsenter og mediefondet Zefyr gir oss klar fordel lokalt. I så måte er utviklingspakker et svært effektivt virkemiddel for større aktører som oss med fast ansatt stab. Vi har selv utviklingspakke fra Zefyr og utviklingstilskudd fra Vestnorsk filmsenter å takke for at vi klarte å gå fra en ansatt i 2016 til på et tidspunkt sysselsette over 15 medarbeidere i 2021.

Kristian Fyllingsnes, festivalleder BIFF:

BIFF ble opprettet av Bergen bystyre, og er eid av Bergen kino, som igjen er delvis eid av Bergen kommune. For at vi skal kunne oppfylle vårt mandat er vi avhengig av en eier som også ser verdien av å prioritere kunstnerisk ambisiøs film, og er derfor helt avhengig av at Bergen kino forblir i kommunalt eie.

Sigmund Elias Holm, Vestnorsk filmkommisjonær:

Utred en regional insentivordning! Det er flere eksempler på lokale insentivordninger i Norden, som feks Turku og Tampere. Disse gir en 10-15 prosent refusjon av lokale produksjonskostnader. Det vil være et grep som medfører laveadministrasjonskostnader, og som ikke vil ha en kostnad dersom aktiviteten ikke inntreffer – refusjonen utbetales etterskuddsvis.

Fra filmen *Bergen i all beskjedenhet*. Foto: Aldeles film

7 OPPSUMMERING

Bergen er en sterk filmby, som siden forrige filmmelding i 2011 har bygget opp en større og mer profesjonell bransje. Globalt har filmbransjen endret seg mye med digitaliseringen. Veien fra Bergen og ut i verden er blitt kortere, men nye utfordringer har oppstått i konkurransen mellom kinoene og strømmeaktørene. Bergen kommune har gjennom langsiktig satsing på Vestnorsk filmsenter og Mediefondet Zefyr tilrettelagt for infrastruktur med et virkemiddelapparat som skal virke sammen for å bygge og utvikle filmbransjen i Bergen. Mange store film- og serieprosjekter har de siste årene synliggjort den bergenske filmbransjen både nasjonalt og internasjonalt. Filmene *Viktoria må dø* og *Bergen i all beskjedenhet* ble publikumssuksesser på kino over hele landet, til tross for at de ble vurdert som «for lokale» til å få forhåndsstøtte fra Norsk filminstitutt. Tilskudd fra Vestnorsk filmsenter og Zefyr har muliggjort realisering av lokale prosjekter som filminstituttet ikke har prioritert.

Filmbransjen i Bergen har alle forutsetninger for å være med på å løfte norsk film inn i fremtiden: En solid kulturell infrastruktur, relevante utdanningsinstitusjoner, Nordens største medieklynge og ikke minst en offensiv og talentfull filmbransje. De samme utfordringene som forrige filmmelding pekte på, gjelder fortsatt i 2024: Ujevnt produksjonsvolum og kompetanseflukt hindrer kontinuitet og vekst. For at byens filmtalenter skal bli løftet frem og fortelle våre historier fra Bergen og Vestlandet, har det vært vesentlig at forrige filmmelding staket ut en retning for å øke produksjonsvolumet gjennom langsiktig satsing på

virkemiddelapparatet, og et fokus på å bygge opp lokale filmprodusenter. Bransjen uttrykker i innspillene til denne meldingen et kritisk behov for bedre og mer forutsigbar finansiering, spesielt under perioder med lavere produksjonsaktivitet. Det pekes også på at flere filminnspillinger på Vestlandet vil styrke filmbransjen i Bergen, samtidig som det gir gode ringvirkninger til tilknyttede næringer. For å styrke filmnæringen på Vestlandet arbeider Bergen kommune med å øke press på å få på plass en regelstyrt filminsensivordning, som er en viktig nøkkel til økt aktivitet på filmfeltet i vår region.

I vår digitale tidsalder er det behov for enda tettere bånd mellom produksjons- og formidlingsdelen av bransjen. Bergen har et kompetent fagmiljø innen filmformidling, med Bergen internasjonale filmfestival som en viktig og fremoverlent aktør.

Det siste kapittelet i denne meldingen består av et uavhengig notat fra ekstern kompetanse som har analysert regional filmpolitikk i mange år og som kjenner feltet godt. Se kapittel 8). *Filmbyen Bergen – muligheter og utfordringer* av Ideas4Evidence/Jostein Ryssevik. Notatet gir en beskrivelse av hvordan det filmpolitiske landskapet har endret seg siden Bergen kommunes filmmelding ble lagt fram i 2011, og drøfter hvilke handlingsrom og veivalg som finnes for lokale og regionale myndigheter som ønsker å påvirke utviklingen.

8 Notat «*Filmbyen Bergen – muligheter og utfordringer*» av Ideas4Evidence/Jostein Ryssevik.

Notat 1:2024

Filmbyen Bergen – muligheter og utfordringer

Jostein Ryssevik

© ideas2evidence 2024

ideas2evidence

Villaveien 5

5007 Bergen

Telefon: 91817197

post@ideas2evidence.com

Bergen, oktober 2024

Introduksjon

Mye har skjedd på det filmpolitiske området siden Bergen kommune i 2011, som den første bykommunen i Norge, la frem en egen filmmelding med høye ambisjoner om den videre utviklingen av filmbyen Bergen. Meldingen signaliserte en betydelig satsing på film som kulturuttrykk og næring, og en videre styrking av de lokale filmpolitiske virkemidlene som allerede var etablert.

Det er mange positive trekk ved utviklingen av den bergenske filmnæringen i de tretten årene siden meldingen ble lagt fram. Det produseres film av høy kvalitet som vekker nasjonal og internasjonal interesse, og kompetansen i bransjen er høy. Samtidig er Bergens posisjon som det overlegent sterkeste tyngdepunktet i norsk filmproduksjon utenfor Oslo mindre tydelig i dag enn den var i 2011. Dagens filmbransje sliter også med mange av de samme utfordringene som ble beskrevet i meldingen, særlig knyttet til lavt produksjonsvolum, manglende kontinuitet i arbeidsmuligheter og kompetanseflukt.

Lokale og regionale myndigheter kan gjøre mye for å legge forholdene til rette for en positiv utvikling av filmnæringen. Men en regional filmbransje i en liten filmnasjon i utkanten av Europa er også påvirket av en rekke ytre faktorer som er vanskelig å kontrollere. Dette er faktorer som byr på muligheter for lokale aktører, men som også reiser barrierer og utfordringer. Målet med dette notatet er å beskrive hvordan det filmpolitiske landskapet har endret seg siden filmmeldingen ble lagt fram, og hvilke handlingsrom og veivalg som finnes for lokale og regionale myndigheter som ønsker å påvirke utviklingen.

Notatet bygger på erfaringer og kunnskap fra en rekke utredninger om filmbransje og filmpolitikk gjennomført av ideas2evidence de siste årene, samt utvalgte internasjonale studier på filmområdet.

Trender i norsk og internasjonal filmbransje

Filmbransjen har endret seg mye i de siste årene. Dette gjelder alt fra hvordan film produseres og finansierer, til hvordan audiovisuelt innhold distribueres og konsumeres. I tillegg har selve bransjen endret seg som et svar på denne utviklingen. De tyngste driverne er globale og handler om grunnleggende megatrender som digitalisering og internasjonalisering. Men for filmskapere i Norge er også utforming av den nasjonale filmpolitikken av avgjørende betydning.

Nasjonale rammebetingelser

Filmproduksjon er kostnadskrevende og forutsetter en betydelig grad av offentlig medfinansiering. En betydelig del av disse midlene kommer fra staten, og den statlige filmpolitikken blir dermed en kritisk premissleverandør for det meste av det som skjer på filmområdet. Filmpolitikken i Norge har, som i Europa ellers, blitt sett som et nasjonalt anliggende. Film har vært en brikke i det norske *nasjonsbyggingsprosjektet* – et virkemiddel for å fremme norsk kultur og språk som en motvekt mot internasjonal kulturdominans.

Spenninger mellom sentrum og periferi

Den norske filmpolitikken har over flere tiår vært preget av spenninger og maktkamp mellom *sentrum og periferi* - mellom en filmbransje og et statlig forvaltningsapparat konsentrert i Oslo, og filmskapere og et regionalt forvaltningsapparat i andre deler av landet.

På statlig nivå har det i denne perioden foregått en betydelig konsolidering og maktkonsentrasjon i det som i dag er blitt til NFI. Men også på regionalt nivå har det blitt mobilisert ressurser og bygget institusjoner. Disse er skapt av kommuner og fylkeskommuner som har ønsket å benytte filmproduksjon som verktøy for å nå sine egne lokal- og regionalpolitiske mål. Etableringen av Vestnorsk filmsenter og Filmfondet Fuzz (nå Mediefondet Zefyr) er tidlige og viktige brikker i denne utviklingen. Regionenes filmsatsing har i noe mindre grad enn den nasjonale filmpolitikken vært styrt av kulturpolitiske motiver. Et viktig supplerende mål har vært å skape næringsaktivitet og arbeidsplasser, og å gjøre steder og regioner attraktive som bosteder og turistdestinasjoner. Dette målbilde preger også Bergen kommunes filmmelding fra 2011.

Den regionale filmsatsingen dukket for første gang opp på statsbudsjettet i 2005, men ble først formalisert med omleggingen av filmpolitikken i kjølvannet av *Veiviseren* (Meld. St. 22, 2006-2007) hvor rollefordelingen mellom de statlige og regionale tilskuddsordningene ble tydeligere definert. Det neste steget ble tatt i 2015-2016, i etterkant av *En fremtidsrettet filmpolitikk* (Meld. St. 30, 2014-2015). Denne omleggingen kan ses som et kompromiss mellom staten og regionene. Staten ga regionene en mer tydelig rolle i gjennomføringen av de nasjonale filmpolitiske målene, kombinert med klare signaler om at filmbransjen og filmproduksjonen i regionene skulle styrkes. Til grunn for dette lå tydelig uttrykte målsettinger om *maktspredning*, og *innholds- og skapermangfold*. For å oppnå disse målene, måtte regionene legge interne motsetninger til side og godta en omfattende konsolidering og konsentrasjon av ressursene.¹ Heller enn å spre midlene for tynt ut over hele landet, skulle det legges til rette for etablering av *regionale tyngdepunkt* som kunne fungere som en reell motvekt mot en i all

¹ Etableringen av Zefyr med nedslagsområde fra Telemark til Møre og Romsdal er ett av flere eksempler på denne konsolideringen.

hovedsak Oslo-dominert filmbransje. Bergen, med videre forgreninger på Vestlandet, var på det tidspunktet det tydeligste regionale tyngdepunktet utenfor Oslo.

Regionbegrepet utfordres

Forventningene til maktspredning og styrking av den regionale filmsatsingen har ikke blitt innfridd i årene etter filmforliket. Selv om tilskuddene til de regionale filminstitusjonene har økt betydelig i nominelle kroner, har regionenes andel av de totale statlige tilskuddene som forvaltes av NFI, lagt stabilt på i underkant av 15 prosent. Samtidig er midlene blitt fordelt på flere aktører. Med inkluderingen av Oslo Filmfond og Viken filmsenter i den statlige tilskuddsordningen, er alle landets fylker nå dekket av både senter og fond med tilgang til statlige midler.²

Statlige tilskudd til regionale filminstitusjoner fra Oslo er et tegn på at begrunnelsen for den regionale filmsatsingen er endret. Rasjonalet bak det statlige tilskuddet til regionale filminstitusjoner har hele tiden vært å skape en *motvekt* mot den naturlige sentraliserings- og klyngedanningsprosessen som preger filmindustrien, og som gjør det tungt å bygge opp bærekraftige produksjonsmiljøer utenfor systemets naturlige sentrum. Å fordele statlige midler til regionale filminstitusjoner med Oslo som virkeområde, er derfor en selvmotsigelse.

Parallelt med dette, har vi de siste årene sett en dreining bort fra filmforlikets vektlegging av *sterke, regionale tyngdepunkt*, til en politikk hvor målet i større grad er å legge forholdene til rette for *filmvirksomhet i alle deler av landet*. For Bergen, som tradisjonelt har vært det tydeligste regionale tyngdepunktet utenfor Oslo, har dette endret det politiske handlingsrommet. Det er blitt mindre legitimt å argumentere for en ekstra filmpolitiet satsing på «Nr. 2-byen Bergen», både overfor Oslo, men også overfor de andre filmregionene.

Samtidig er regionene blitt gitt større frihet til å bruke sine ressurser og filmpolitiske virkemidler slik de selv vil. Blant annet er begrensingen som tidligere lå på de regionale filmsentrenes bruk av midler på lange formater nå fjernet. Utvanningen av regionbegrepet er med andre koblet med større regional autonomi.

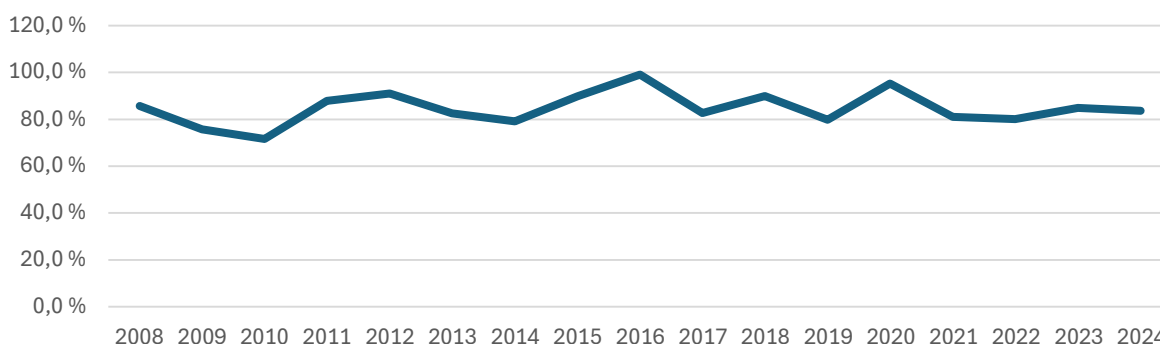
Utfordrende for produsenter fra regionene å nå gjennom

Vi ser også at andelen av NFIs filmtilskudd som går til filmprosjekter i regi av produsenter utenfor Oslo, er forholdsvis lav og ikke har endret seg vesentlig de siste 15 årene. Andelen som går til produksjonsselskap fra Oslo, har i hele denne perioden variert mellom 80 og 95 prosent uten noen tydelig utviklingstrend. For årene etter 2020 ligger tallene rimelig stabilt mellom 80 til 85 prosent.³

² Oslo Filmfond ble inkludert i tilskuddsordningen fra 2024. Viken filmsenter, hvor Oslo inngår, har vært en del av ordningen siden senteret ble etablert, men Oslo ble først inkludert i fordelingsnøkkelen som beregner størrelsen på tilskuddet til senteret, i 2024.

³ Figuren er hentet fra Ryssevik og Dahle (2024) og er basert på beregninger der utgangspunktet er produksjonsselskapets registrerte adresse i foretaksregisteret.

Figur 1: Andel av tilskuddsmidler til kinofilm (utvikling, produksjon, inkludert etterhåndstilskudd og lansering) til Oslo-selskap

Fra regionenes side har den geografiske skeivfordelingen av NFIs tilskudd blitt tolket som et tegn på at det er vanskeligere for produsenter fra andre deler av landet enn Oslo å nå igjennom i det statlige tilskuddssystemet. Tidligere analyser har vist at dette i noen grad er tilfelle, og at en større andel av tilskuddene går til Oslo-baserte selskap enn hva Oslos andel av filmbransjen skulle tilsi.⁴

Det bør understrekes at dette er det generelle bildet, og at det også finnes produsenter utenfor Oslo som har lyktes godt i NFI-systemet. Det gjelder ikke minst Mer Film, med kontoradresse i Bergen og Tromsø, som i årene 2021-2024 fikk produksjonstilskudd til hele seks konsulentvurderte kinofilmer. I det større bildet, er nok Mer Film likevel unntaket mer enn regelen,

Redusert handlingsrom og økt konkurranse om de regionale midlene

Endringene i regelverket for tildeling av *etterhåndstilskudd, EHT*, (med virkning fra februar 2021) er av særlig stor betydning i denne sammenheng. Etterhåndstilskuddet er en inntektsforsterkningsmekanisme, hvor tilskuddet fra staten matches mot filmens inntjening i markedet. Ordningen, som før endringen ble gjennomført, åpnet for produksjon av kinofilm uten forhåndsstøtte fra NFI, var særlig viktig for filmprodusenter fra regionene som ikke nådde gjennom i de vurderingsbaserte finansieringsordningene. EHT-ordningen hadde gjort det mulig for de regionale fondene å finansiere opp filmer fra regionale produsenter gjennom en kombinasjon av tilskudd og investeringer, basert på en forventning om at etterhåndstilskuddet ville bidra til at filmene gikk i balanse. EHT-ordningen skapte dermed en alternativ finansieringsmodell for filmer som ikke slapp gjennom i NFIs vurderingsbaserte ordninger, og ble følgelig sett på som et *demokratiserende* og *maktspredende* element i den norske filmpolitikken.

I tillegg til flere andre innskrenkninger, medførte forskriftsendringen fra 2021 at filmer uten forhåndstilskudd fra NFI bare vil få EHT i tilfeller der én enkelt regional tilskuddsforvalter (fond eller senter) gir tilskudd på minimum 3 millioner kroner eller 25 prosent av filmens produksjonsbudsjett. Dette er et betydelig beløp selv for den største regionale aktøren, Mediefondet Zefyr, og en av konklusjonene fra evalueringen av forskriftsendringen som nylig ble publisert (Ryssevik og Dahle, 2024), er at det derfor vil bli produsert færre filmer basert på denne finansieringsmodellen i årene framover. Det er også sannsynlig at konkurransen om de regionale fondenes tilskuddsmidler vil øke,

⁴ Se blant annet analysene av en rekke ulike mål for bransjestørrelse i *Eventyrland – Filmmelding for Vestlandet*. Disse analysene er imidlertid basert på data som er snart 15 år gamle. En nyere analyse som bare ser på verdiskaping (Menon, 2022), viser det samme basert på data fra 2020.

gitt at disse midlene nå representerer den eneste veien til EHT uten forhåndstilskudd fra NFI også for de større produsentene fra hovedstadsområdet. Aktører som ble intervjuet i forbindelse med den nevnte evalueringen, bekrefter at dette allerede er tilfellet, og at produsenter i regionene i større grad vil måtte basere seg på samarbeid med etablerte Oslo-selskap for å få realisert sine filmprosjekter framover. En produsent med base i Bergen sier følgende:

«La meg si det sånn, vi har ikke produsert egne prosjekter siden det ble gjennomført. [...] Vi er blitt et selskap som nå i høy grad er basert på co-produksjoner og eksterne prosjekter.»⁵

Vi ser med andre ord konturene av en modell der produsentene i regionene i større grad blir co- og linjeprodusenter for etablerte Oslo-selskap, heller enn å få realisert prosjekter i egen regi.⁶

Konsolidering og vertikal integrasjon i filmbransjen

Parallelt med endringene i de nasjonale rammebetingelsene, har også filmbransjen endret seg. Over noen år har det foregått en konsolidering der mange av de uavhengige produksjonsselskapene er blitt kjøpt opp eller fusjonert inn i større nordiske mediekonsern. Dette er konsern som både eier produsentene, distributørene og i noen tilfeller også kinoene som filmene skal vises på. En av disse er SF som eier Bergen Kino sammen med Bergen kommune. Prosessen kan beskrives som *vertikal integrasjon*, hvor flere ledd i verdikjeden samles under samme tak.

Konsolideringen er dels et resultat av at konkurransen om de gode historiene og de talentfulle historiefortellerne er blitt hardere i en tid der publikums tid og oppmerksomhet er blitt en mangelvare. Dels er det et resultat av sterkt økende produksjonskostnader, høyere risiko og knappere marginer. Det er blitt mer utfordrende å få finansiert filmprosjektene, og risikoen for å ikke få igjen de midlene som investeres, er blitt høyere. For uavhengige produsenter med ambisjoner om å få realisert sine egne filmprosjekt, gir det derfor menig å knytte seg tettere til mediekonsern med dypere lommer og finansiell ryggrad til å håndtere den økte risikoen.

For de bergenske produsentene, som fortsatt er uavhengige selskap, har dette skapt en tøffere konkurransesituasjon hvor det kan bli enda mer utfordrende å få finansiert opp egne prosjekter, både gjennom det statlige finansieringssystemet og ved hjelp av den private bransjekapitalen som er nødvendig i alle filmprosjekt av en viss størrelse.

Nasjonale rammebetingelser oppsummert

De nasjonale rammebetingelsene for utvikling av en bærekraftig filmbransje i Bergen er ikke blitt enklere i årene etter lanseringen av den bergenske filmmeldingen. Forventningene om regionalisering og maktspredning er i begrenset grad blitt innfridd, og både nå det gjelder de regionale filminstitusjonenes andel av de statlige filmmidlene, og de regionale produsentenes andel av tildelingene fra NFI, står utviklingen på stedet hvil.

⁵ Ryssevik og Dahle (2024), s. 45.

⁶ Et nærliggende eksempel er filmen *Kraken* som i skrivende stund er under innspilling på Vestlandet. Filmen er utviklet av det bergenske selskapet Handmade Films in Norwegian Woods som også er co-produsent på filmen. Hovedprodusent er Nordisk Film Productions.

Bergens posisjon som det sterkeste og tydeligste tyngdepunktet utenfor hovedstadsregionen er i tillegg utfordret, både gjennom en utvanning av regionbegrepet, og ved etablering av regionale filminstitusjoner i alle deler av landet.

Samtidig har både endringer i NFIs tilskuddsordninger (etterhåndstilskuddet), og konsolideringen av bransjen, økt konkurransen om de tilgjengelige ressursene. Dette gjelder både de statlige midlene, bransjens egenkapital og de regionale midlene. Trulig vil dette kreve en reorientering, både fra det regionale virkemiddelapparatet og bransjeaktørene.

Internasjonale trender

Når filmmeldingen ble publisert i 2011 var kino fortsatt den dominerende visningsplattformen og inntektskilden for norskprodusert film, og det statlige tilskuddssystemet (NFI) den dominerende finansieringsmodellen for disse filmene.⁷ På begge disse områdene har verden endret seg dramatisk siden 2011 og den avgjørende driveren er digitalisering.

Globalisering av produksjonsaktivitet

En effekt av digitaliseringen, er at produksjonsteknologien er blitt billigere, enklere og lettere. Filmproduksjon er derfor blitt en stadig mer mobil virksomhet der en betydelig del av produksjonsaktiviteten ikke lenger foregår der hovedtyngden av produksjonsselskapene er lokalisert. Hele, eller deler av produksjonene flyttes dit hvor de økonomiske betingelsene i form av skatteinsentiver, co-produksjonsmuligheter og produksjonskostnader er best. I tillegg leter filmskapere etter karakteristiske natur- og kulturlandskap som kan fungere som interesseskapende kulisser for filmene som spilles inn. Dette betyr at en region som Bergen og Vestlandet kan tiltrekke seg produksjonsaktivitet fra norske og internasjonale filmskapere som ikke er lokalisert i regionen. Men det betyr også at produksjonsaktivitet fra regionens egne filmskapere kan bli eksportert til andre regioner eller land hvor økonomiske og andre betingelser er gunstigere.⁸

Utviklingen har skapt et internasjonalt marked hvor land og regioner konkurrerer om innspillingsdager og eksponeringsmuligheter. Bergen og Vestlandet er i utgangspunktet godt rustet i denne konkurransen på grunn av byen og regionens filmatiske kvaliteter. I tillegg har Bergen den lengste norske tradisjonen med filmkommisjonsvirksomhet som er det viktigste organisatoriske redskapet for å vinne fram i denne konkurransen.⁹ Det siste er et fortrinn som i noen grad er i ferd med å forsvinne, gitt at alle filmregionene i Norge, inkludert Oslo, etter hvert har etablert egne filmkommisjoner.

Den tredje, og ofte avgjørende, forutsetningen for å tiltrekke seg eksterne filmproduksjoner, er finansiering. For norske produksjoner, og til dels europeiske co-produksjoner, kan toppfinansiering fra et regionalt filmfond, i enkelte sammenhenger gi gode argumenter for å velge en spesiell lokasjon. For

⁷ Netflix ble først lansert som tjeneste i Norge i 2012. Det norske filmpublikummet hadde riktignok blitt kjent med digitale on-demand tjenester gjennom Viasat OnDemand som startet opp i 2007, men det var først med Netflix sin inntreden på det norske markedet at strømming ble et reelt alternativ til kjøpefilm og kino-distribusjon.

⁸ Eksempelvis ble deler av opptakene til Mer Films Krigsseilerne gjort på Malta og i Tyskland.

⁹ Den norske filmkommisjonen ble etablert i Bergen så tidlig som i 2002, og året etter ble det stablet på beina en egen vestnorsk filmkommisjon. Den nasjonale kommisjonen flyttet i noen år til Oslo, men er nå tilbake i Bergen som en underavdeling av NFI.

større internasjonale produksjoner, er det som regel gunstige nasjonale incentivordninger som er tungen på vektskålen. Den norske incentivordningen, som ble etablert i 2016, er ifølge filmbransjen selv, dårlig rigget for å komme vinnende ut av denne konkurransen. For det første er ordningen søknadsbasert og selektiv, med et tak på samlet refusjonsbeløp per år. Dette til forskjell for automatiske eller regelbaserte ordninger som finns i mange av landene vi konkurrerer med. For det andre har ordningen en fast årlig søknadsfrist, som samsvarer dårlig med den internasjonale filmbransjens behov for korte planleggingshorisonter og hurtige avgjørelser.

Et siste konkurransefortrinn, som i noen sammenhenger kan være viktig, er eksistensen av en lokal filmbransje med kompetanse og erfaring som kan delta i de produksjonene som bringes inn. Det kan være snakk om linjeprodusenter som kan bidra med lokal kompetanse og ressurser, men også andre, mer spesialiserte filmfaglige funksjoner og infrastruktur. Om importert produksjonsaktivitet skal gi noe mer enn generelle næringsøkonomiske ringvirkninger, og muligheter for eksponering av landskap og kultur til et eksternt filmpublikum, er det avgjørende at den lokale filmbransjen er rigget for å delta i disse produksjonene. Dette vil styrke regionen i konkurransen om slike innspillinger, men også bidra til å videreutvikle den lokale bransjen.

Alt i alt er dette et marked hvor Bergen bør ha betydelige muligheter til å tiltrekke seg ekstern produksjonsaktivitet som kan bidra til å skape større kontinuitet i arbeidsmulighetene for den lokale bransjen. Det er likevel usikkert hvordan dette markedet vil utvikle seg framover. Dette skyldes for det første ønskene om å skape en grønnere og mer klimavennlig filmindustri – en trend som i liten grad er forenlig med flytting av store produksjonsteam og mengder av utstyr på tvers av kontinenter. For det andre, forventes det at mer omfattende bruk av AI og virtuell filmproduksjon vil redusere behovet for å gjøre opptak på spesifikke fysiske lokasjoner.

Digitalisering av filmkonsumet

Digitaliseringen har også endret formidlingen av audiovisuelt innhold, mangedoblet tilbudet og satt de etablerte formidlingskanalene - først og fremst kinoene med sine rigide vindussystemer - under press. Ikke minst har nye seriebaserte formater fått større plass på bekostning av den tradisjonelle langfilmen.

Først og fremst har dette ført til en kraftig vekst i produksjonsvolum. Mens en gjennomsnitts kinofilm normalt spilles inni løpet av noen få uker, vil innspillingen av en sesong av en gjennomsnitts dramaserie gjerne foregå over flere måneder. Dette kan gi en kontinuitet i arbeidsmuligheter for lokale filmarbeidere som tidligere har vært vanskelig å få til.

Selv om norske og nordiske dramaserier har vært i vinden de seneste årene, har svært lite av den tilhørende produksjonsaktiviteten blitt lagt til Bergen.¹⁰ Dette er med andre et område hvor Bergen har et betydelig utviklingspotensial, og hvor betydningen av å lykkes kan være stor.

Globalisering av finansieringsmuligheter

Denne tredje trenden er en direkte følge av digitaliseringen av filmkonsumet og av de globale strømmegigantenes inntreden i markedet. Internasjonale strømmeselskap har over få år blitt viktige investorer i serier og langfilm over hele Europa, også i Norge. For norsk og europeisk filmbransje er

¹⁰ Bortsett fra de tre sesongene av ITVs *Aber Bergen* og den ene sesongen av NRK-serien *Verden er min*, har det vært lite serieproduksjon i Bergen.

denne utviklingen viktig fordi den har radikale konsekvenser for hvordan film og serier blir finansiert også på vår side av Atlanteren. Dels fordi konkurransen om publikum er global, dels fordi plattformøkonomien krever et stort tilbud (volum), og dels på grunn av lovgivning (AVMS-direktivets krav om lokalt repertoar), satser de globale strømmetjenestene i betydelig grad på egenproduksjon og finansiering av eksklusivt innhold fra mange territorier og språkområder.¹¹

Som en følge av denne utviklingen har Norge, som resten av Europa, vært gjennom en produksjonsboom hvor mangel på produksjonskapasitet har vært en større utfordring enn mangel på finansiering. Appetitten på historier fra Norden og Norge har eksplodert og giganter som Netflix og HBO har pøst finansieringsmidler inn i markedet. I kjølvannet av disse har omdannede nasjonale TV-kanaler og mediekonglomerat, også intensivert sin produksjon av eksklusivt lokalt innhold for å henge med i konkurransen med de globale strømmetjenestene. For filmbransjen i de nordiske landene har Viaplay spilt en særlig viktig rolle inntil selskapet fikk økonomiske problemer for et par år siden.

I rapporten *Public Film Funding at a Crossroad* (Eskildsson, 2022), beskrives endringen som et *paradigmeskifte* som i betydelig grad utfordrer den tradisjonelle europeiske modellen for finansiering av audiovisuelt innhold. Eskildsson påpeker at den nye modellen er attraktiv fordi den som regel tilbyr fullfinansiering fra én enkelt kilde, til forskjell fra den tidkrevende og langt mer usikre «lappeteppefinansieringen» som karakteriserer den tradisjonelle europeiske modellen.¹² Samtidig er det en modell hvor de lokale produsentene i betydelig grad reduseres til serviceprodusenter med ingen eller begrensede rettigheter i det ferdige filmproduktet.

For filmbransjen i regionene, er den nye modellen interessant, først og fremst fordi den reduserer avhengigheten til det statlige finansieringssystemet. Det utvider handlingsrommet og gir flere muligheter for å få realisert sine prosjektideer. Ved å øke det totale produksjonsvolumet, økes også mulighetene for å få bukt med filmregionenes store utfordring - kontinuiteten i inntekts- og arbeidsmuligheter.

Så langt kan det likevel se ut til at de nye finansieringsmulighetene ikke har endret den regionale ubalansen i norsk filmproduksjon i vesentlig grad. Mens filmbransjen i Osloregionen gikk på høygir for å ta unna den nye investeringsdrevne etterspørselen, var det fortsatt mangel på produksjonsaktivitet i regionene. Dette gjelder også Bergen. Utenom de tre sesongene av den Netflix-finansierte ungdomsserien *Ragnarok*, som ble spilt inn i Odda, og *Krigsseilerne*¹³, har det vært lite strømmefinansiert innspillingsaktivitet i Bergens-området.

Det har den siste tiden vært knyttet større usikkerhet til hvor viktig de nye finansieringskildene vil bli i årene framover. Etter noen år med overinvestering, har de globale aktørene blitt mer forsiktige og redusert sin bemanning og tilstedeværelse i det norske markedet. På toppen av dette førte kollapsen i Viaplay til mange kansellerte og utsatte prosjekter for de norske produsentene. Om dette vil vise seg å være en kortsiktig markedskorreksjon skapt av økonomiske utfordringer i den globale film- og TV-

¹¹ Det snakkes gjerne om strategien «local for local», dvs. at lokale produksjoner brukes for å tiltrekke seg nye abonnenter i et territorium - abonnenter som i neste omgang konsumerer de store og påkostede engelskspråklige seriene.

¹² Dette betyr blant annet at det ofte ikke er aktuelt med toppfinansiering fra et regionalt fond eller annen kilde når prosjektet finansieres fra en strømmetjeneste.

¹³ Netflix gikk inn som medfinansjør i *Krigsseiler*-prosjektet fordi det både ble produsert en kino- og en serieversjon av historien. Netflix rettigheter i serieversjonen førte til at kinofilmen fikk en kortere visningsperiode enn det som ville vært normalt for en slik film.

dramaindustrien, eller en mer langsiktig retur til et mer moderat nivå, er vanskelig å si.¹⁴ Trolig ligger svaret et sted imellom. I den siste tiden har særlig Netflix annonsert flere nye satsinger på norsk film- og serieproduksjon. Med tanke på bygging av en mer bærekraftig filmbransje i Bergen, vil det være viktig å finne en plass i dette markedet.

Internasjonale trender oppsummert

Mulighetene og begrensningene for filmbransjen i Bergen er i betydelig grad styrt av utviklingen i den globale film- og TV-underholdningsindustrien. I utgangspunktet skulle man tro at både globaliseringen av filmproduksjonen, digitaliseringen av konsumet og framveksten av alternative globale finansieringsmuligheter skulle være gunstig for den bergenske filmbransjen. Dette er alle trender som reduserer avhengigheten av det statlige finansieringssystemet, og som gir muligheter for å nå den kritiske massen av produksjonsaktivitet som skal til for å skape langsiktighet og bærekraft.

Så langt har Bergen ikke klart å utnytte dette potensialet i tilstrekkelig grad. Bergen er kanskje nettoimportør av produksjonsaktivitet fra andre deler av Norge og utlandet¹⁵, men har både hatt lite serieproduksjon og også forholdsvis få strømmefinansierte prosjekter. Skal Bergen få løst den grunnleggende utfordringen med manglende kontinuitet og kompetanseflukt, vil det være avgjørende at bransje og virkemiddelapparat rigges for å utnytte disse mulighetene.

Virkemidler, tiltak og strategiske valg

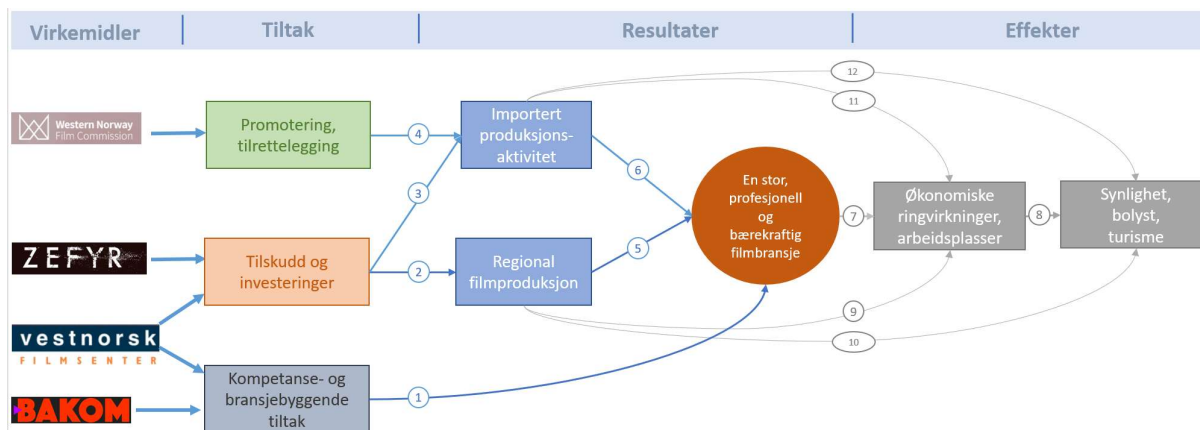
I denne andre delen av notat, ser vi nærmere på målene og begrunnelsen for en regional filmpolitikk, og på sammenhengene mellom virkemidler og tiltak på den ene siden, og de resultatene og langsiktige effektene som det er ønskelig å oppnå, på den andre. Vi diskuterer også hvilke strategiske valg som best kan sikre at målene blir nådd, sett i lys av situasjonsbeskrivelsen som ble presentert i den første delen av notatet.

Utgangspunktet for denne diskusjonen er følgende modell som sammenfatter hvordan det er mulig å se for seg sammenhengene mellom mål og virkemidler i den regionale filmpolitikken.¹⁶ Som alle modeller, representerer den en forenkling hvor det settes søkelyset på de viktigste funksjonene, aktørene og sammenhengene.

¹⁴ En annen relevant faktor er at man den siste tiden har sett en endring i særlig TV-stasjonenes, men i noen grad også strømmetjenestenes, investeringsprofil fra drama-produksjon til reality, dvs. fra scripted til none-scripted. Selv om også produksjon av reality-serier gir arbeidsmuligheter, er det kanskje av mindre interesse for en filmbransje med kunstneriske ambisjoner.

¹⁵ Dette er for øvrig et forhold som burde vært undersøkt mer vitenskapelig. Med andre ord, hva er forholdstallet mellom importerte versus eksporterte innspillingsdager, eller eventuelt importert versus eksportert produksjonsbudsjett.

¹⁶ Figuren er tilpasset fra en tilsvarende modell utviklet for de filmpolitiske virkemidlene i Nord-Norge (Ryssevik og Dahle, 2022, s. 27)

Helt til venstre i denne modellen finner vi de filmpolitiske virkemidlene som er etablert for å bidra i utviklingen av filmbyen Bergen. Selv om Vestnorsk filmkommisjon er organisatorisk underlagt Vestnorsk filmsenter, er kommisjonen skilt ut som et eget virkemiddel fordi den representerer en unik funksjon i det filmpolitiske arbeidet. Formålet med filmkommisjonen er promotering av Vestlandet som innspillingssted for eksterne produksjoner, og tilrettelegging for de produksjonene som velger å komme hit. Av samme grunn er filmveksthuset Bakom, som også ligger under Vestnorsk filmsenter skilt ut som et eget virkemiddel. Bakom er en utviklingsarena for unge talenter innen filmproduksjon og spillutvikling. Formålet er å utvikle talent, skape bro til den profesjonelle bransjen og på den måten bidra til rekruttering og bransjevekst.

Mediefondet Zefyr og Vestnorsk filmsenters viktigste funksjon er å tilføre midler til realisering av konkrete filmprosjekt. Mens filmsenteret gir tilskudd til alle sjangre og faser i produksjonsprosessen, har Zefyr et smalere fokus; tilskudd og investeringer til kommersielle formater (i all hovedsak kinofilm, serieproduksjoner og dataspill). Mens tilskudd fra både filmsenter og fond er såkalte *myke midler* som ikke skal tilbakebetales om filmen går med overskudd, er Zefyrs investeringer *harde midler* som normalt vil gi eierrettigheter i filmens innteksstrøm. Ved overskudd er dette midler som skal betales tilbake til fondet, normalt med et påslag, og som dermed kan sirkuleres videre til nye produksjoner.

Utenom Vestnorsk filmsenters kompetanse- og bransjehevende arbeid, handler hovedtyngden av virkemiddelapparatets tiltak om å skape produksjonsaktivitet, enten fra regionens egne filmarbeidere eller fra produksjoner som bringes inn i regionen fra utsiden. Filmproduksjon vil i neste omgang bidra til å utvikle og styrke den regionale filmbransjen, dels fordi det gir arbeidskapital til egne prosjekter, og dels fordi det åpner muligheter til å delta i importert produksjonsaktivitet. Dette er de direkte resultatene av den innsatsen som legges inn.

Det forventes videre at både produksjonsaktivitet, og eksistensen av en profesjonell og bærekraftig regional filmbransje, vil ha indirekte og mer langsiktige økonomiske og samfunnmessige effekter. Dette handler både om ringvirkninger i form av inntekter og arbeidsplasser, og om utvikling av samfunnmessige kvaliteter som vil gjøre det mer attraktivt å bo i, og besøke, landsdelen.

For det første, skaper selve produksjonsaktiviteten etterspørsel fra lokale leverandører av en rekke varer og tjenester, men særlig transport, overnatting, catering, utleie av utstyr og utvalgte håndverkstjenester. For det andre, kan filmene som spilles inn, skape positiv oppmerksomhet om regionens natur og kultur, og dermed både bidra til å trekke turister og gi argumenter for å bosette seg i landsdelen. Særlig har mulighetene for å skape filmturisme blitt fremholdt som et viktig argument for filmproduksjon, gjerne med referanse til suksesshistorier som New Zealand og Island. Og

for det tredje, eksisterer det også en tro på at et rikt kulturliv og mange kulturarbeidsplasser har en ekstra tyngde som trekkplaster på unge mennesker som vurderer hvor de skal bosette seg. Det siste argumentet har røtter i Richard Floridas teorier om «the Creative Class»¹⁷, som hevder at unge, kunnskapsrike og kreative mennesker ikke bare motiveres av lønn og karrieremuligheter, men like mye av et pulserende gateliv og et mangfold av kulturelle uttrykk og opplevelser. En opphoping av mennesker og virksomheter som lever av kultur, blant annet filmproduksjon, er en forutsetning for at en by eller et sted skal ha slike kvaliteter.¹⁸

Beskrivelsene over er langt på vei i tråd med målstrukturen i filmmeldingen fra 2011. Her fremheves det for det første at Bergen skal ha et høyt antall profesjonelle filmarbeidere som driver profesjonell filmproduksjon. For det andre er synlighet overfor et lokalt og globalt publikum formulert som et eget mål, blant annet begrunnet med økt turisme og lokale stedsqualiteter. Derimot er man i denne meldingen mer skeptisk til de økonomiske ringvirkningene av filmproduksjon, blant annet med begrunnelse i såkalte fortrenningseffekter, dvs. at aktivitet skapt av filmproduksjon fortrenger annen virksomhet.

Strategiske valg

Det kanskje viktigste strategiske valget det regionale virkemiddelapparatet står overfor, er balansen mellom regional og importert filmproduksjon. Skal de regionale filminstitusjonene først og fremst stimulere til utvikling og produksjon av film fra regionens egne filmskapere (steg 1 og 2 i figuren over), eller er det mer effektivt å legge til rette for at filmproduksjoner fra andre deler av Norge eller utlandet spilles inn i landsdelen (steg 3 og 4). En rendyrking av det første alternativet, kan kalles en strategi for *organisk vekst*. Det meste av ressursene kanaliseres til regionens egne filmskapere som steg for steg bygger kompetanse og utvikler filmprosjekt og produksjonsaktivitet som kan drive bransjen framover. En rendyrking av det andre alternativet, kan kalles en strategi for *ekstern stimulans*. Hovedtyngden av ressursene benyttes til å trekke ekstern produksjonsaktivitet til regionen som i neste omgang kan gi utviklings- og arbeidsmuligheter til den regionale filmbransjen.

Organisk vekst

En strategi for organisk vekst er særlig attraktiv fra et kulturpolitisk ståsted. Den setter de lokalt initierte prosjektene og historiene i sentrum, og tilfører ressurser direkte til regionens egne talenter. Den største utfordringen med en slik tilnærming, er å skape nok produksjonsaktivitet til å gi kontinuitet i arbeids- og inntektsmuligheter til den lokale bransjen. Regionen vil normalt ikke klare dette alene med de økonomiske ressursene som står til disposisjon, og vil derfor være avhengig av at prosjektene som utvikles, er av en slik karakter og kvalitet at de også klarer å tiltrekke seg finansiering fra eksterne kilder. Dette kan gjelde finansiering via NFIs tilskuddsordninger, internasjonale fond og tilskuddsgivere, eller via de nye finansieringsmulighetene som nasjonale og internasjonale strømmetjenester og TV-kanaler tilbyr.

For å oppnå dette, må det påregnes at en betydelig del av de regionale midlene benyttes til utvikling av prosjektideer fram til et stadium hvor de kan vinne fram i den eksterne konkurransen om tilskudd

¹⁷ Se Florida, Richard: *The Rise of the Creative Class* (2002) og *Cities and the Creative Class* (2004).

¹⁸ Floridas teorier har vært utsatt for mye kritikk, og det har vært vanskelig å finne empirisk belegg for de sammenhengene han skisserer. Teorien har like fullt blitt gitt betydelig plass blant norske lokal- og regionalpolitikere.

og investeringsmidler. Det må også i betydelig grad satses på film i lange formater, både fordi det er innenfor disse formatene at størstedelene av de eksterne finansieringsmulighetene finnes, og fordi det er slike produksjoner som kan skape et stort nok produksjonsvolum til å sysselsette bransjen over tid. Dette vil i sin tur kreve at det tas strategiske grep for å utvikle produksjonsselskap med kompetanse og muskler til å utvikle og produsere film i lange formater, og til å vinne fram i den eksterne kampen om finansieringen. Uten en slik innretning på arbeidet, er det en betydelig fare for at en strategi for organisk vekst, ikke klarer å skape den kritiske massen av produksjonsaktivitet som skal til for å løfte bransjen opp på et bærekraftig nivå.

Ekstern stimulans

Som et alternativ til «å løfte seg selv etter håret», som en strategi for organisk vekst i prinsippet innebærer, kan virkemiddelapparatet i større grad satse på å kick-starte den lokale bransjen ved å tilføre produksjonsaktivitet utenfra.

En rendyrket strategi for vekst gjennom ekstern stimulans, har likevel sine utfordringer. Blant annet er dette en strategi beheftet med en betydelig grad av usikkerhet. Konkurransen om produksjonene er hard, og i prinsippet global. Selv når det gjelder norske produksjoner, konkurrerer Bergens-regionen ikke bare med andre norske filmregioner, men like mye med land som Island, Irland, Litauen og Tsjekkia.

Risikoen ved en slik strategi, er at mange av faktorene som avgjør om en film blir produsert i Bergens-regionen eller andre steder, ligger utenfor regionens kontroll. Å lykkes over tid, krever derfor ikke bare en betydelig innsats, men også en god porsjon flaks. Lengre perioder uten resultater, vil derfor kunne sette legitimiteten til prioriteringene på prøve, ikke bare hos den regionale bransjen, men også hos de som bevilger midlene.

For det andre er det ingen garanti for at import av eksterne produksjonsaktivitet vil bidra til å bygge og utvikle en levedyktig regional filmbransje (steg 6 i modell over). Skal de skje, må det tas grep for å sikre at lokale filmarbeidere og filmfaglig infrastruktur faktisk blir tatt i bruk i de produksjonene som bringes inn. Det må med andre ord skapes koblinger som kan gi ringvirkninger i den lokale bransjen. I utgangspunktet kan dette gjøres gjennom krav til bruk av lokale ressurser og gjennom aktiv tilrettelegging og koblingsvirksomhet.

Til sist bør det påpekes at en strategi for ekstern stimulans i enkelte situasjoner også kan stå i fare for å dras mellom ulike målsettinger for det filmpolitiske arbeidet, først og fremst mellom målet om å bygge lokal filmbransje og målene om videre nærings- og samfunnsmessige ringvirkninger (dvs. mellom steg 6 versus steg 11 og 12 i figuren). Dersom vekten legges på de næringsmessige effektene, vil det være de store produksjonene med de største eksterne film-teamene som gir de mest omfattende økonomiske ringvirkningene i form av transport, hotelløgn og catering. Tilsvarende, om det er internasjonale filmturisme som står høyest på ønskelisten, vil det være de mest profilerte internasjonale produksjonene med potensial om å nå et globalt publikum som kan gi størst effekt. Samtidig er det ikke sikkert at det er produksjoner i denne klassen som gir de beste mulighetene for deltagelse og kompetansebygging for den lokale filmbransjen. Med andre ord – en for ensidig prioritering av de nærings- og samfunnsmessige målsettingene, kan fort gå på bekostning av det mer langsiktige arbeidet for å bygge en kompetent og bærekraftig regional filmbransje. Dette er en målkonflikt, som særlig filmkommisjonen og fondet vil kunne havne i.

Balanse og samordning

Basert på diskusjonen over, tror vi ikke det er formålstjenlig for filmbyen Bergen å rendyrke den ene eller den andre av de to strategiene. Mens en ensidig satsning på organisk vekst neppe vil skape den kritiske masse av filmproduksjon som er nødvendig for å bygge en bærekraftig bransje, er en rendyrket prioritering av ekstern stimulans et for usikkert kort å satse på. Sistnevnte vil i tillegg alltid stå i fare for å mangle de koblingene mot den regionale filmbransjen som kan stimulere til vekst. En mulig vei fremover, er derfor å finne en god balanse mellom de to strategiene hvor de ulike elementene er godt samordnet og forsterker hverandre.

Et viktig grep i en slik kombinert strategi vil være å legge til rette for gode koblinger mellom den lokale bransjen og de eksterne produksjonene som spilles inn i regionen, bl.a. gjennom krav om lokal medvirkning og samarbeid med lokal bransje. Sammen med lokalt initiert produksjon, vil dette gi bransjen flere arbeidsmuligheter, bygging av nettverk og kompetanseheving.

I praksis vil fond og senter alltid måtte vurdere hvor sterk regional forankring og deltakelse som kan kreves for de økonomiske plasseringene som gjøres. Produsenter og fagsjefer vil normalt ønske å benytte de folkene de har erfaring med fra tidligere produksjoner, og de vil veie dette mot nytten av å legge produksjonen til en bestemt region. Gitt konkurransen mellom regionene, vil dette som oftest være et forhandlingsspørsmål der alternativet fort kan bli at filmen spilles inn et annet sted enn i Bergens-regionen. Krav alene vil derfor neppe gi de resultatene man ønsker seg. Det vil i tillegg være nødvendig å aktivt markedsføre de lokale filmfaglige ressursene som finnes, og å sørge for at produksjoner som legges til regionen har informasjon om hva som er tilgjengelig lokalt. Dette handler om et langsiktig og målrettet tilretteleggings- og koblingsarbeid.

Et annet sentralt grep i en kombinert strategi vil være å få til en tettere samordning mellom senteret og fondets tilskudds- og investeringsvirksomhet. Dette kan blant annet handle om å kombinere kreftene for å få fram flere produksjoner i lange formater som er av en slik kvalitet at de oppnår ekstern finansiering. Det er slike produksjoner som vil gi det produksjonsvolumet som skal til for å bygge en levedyktig bransje. Samtidig er det slike produksjoner som vil bygge den kompetansen og selskapene som er nødvendige for å dra effektiv nytte av de eksterne produksjonene som legges til Bergens-området.

At de regionale filmsentrene har fått større autonomi og muligheter til å bruke sine tilskuddsmidler slik de selv ønsker, gjør det enklere å samordne virksomheten på denne måten. Samtidig har sentrene et bredere sett av oppgaver, og vil også måtte prioritere tilskudd til kortere formater, talentutvikling og bredde. En for sterk konsentrasjon av ressursene til de mest ambisiøse aktørene og prosjektene, vil kunne gå på bekostning av disse oppgavene som også er viktige for den langsiktige bransjebyggingen. I tillegg er det en utfordring av filmsenteret og fondet har ulike geografiske virkeområder.

Avsluttende betraktninger

Det har vært satset systematisk på filmvirksomhet i Bergen i rundt 25 år. Satsingen har gitt resultater og byen har i store deler av denne perioden vært det tydeligste tyngdepunktet i norsk filmproduksjon utenfor Oslo-regionen. Samtidig har de største ambisjonene aldri bli innfridd, og perioder med vekst og suksess er blitt avløst av tilbakegang. En viktig årsak til dette er kompetanseflukt. Det er en svært

utfordrende oppgave å nå en kritisk masse av produksjonsaktivitet som vil gi stabile arbeids- og inntektsmuligheter for en tilstrekkelig stor og robust bransje.

Det er mange årsaker til dette, blant annet at film er en type virksomhet hvor det gir økonomisk mening å klumpe seg sammen i tette geografiske klynger. I Norge ligger denne klyngen av historiske årsaker i Oslo, og det skal mye til å komme seg ut av det gravitasjonsfeltet som denne klyngen setter opp. Den andre årsaken er kostnader. Sammenlignet med de fleste andre kulturaktiviteter er filmproduksjon dyrt, og det vil være en umulig oppgave for en region som Bergen å fremskaffe de midlene som skal til for å finansiere hele virksomheten lokalt. For å overleve og vokse, må bransjen derfor få fram aktører og prosjekter som er av en slik natur at de klarer å tiltrekke seg annen finansiering. Her har det blitt flere alternativer de siste årene, blant annet gjennom de internasjonale strømnetjenestenes finansieringsaktivitet. Men så langt har bransjen i Bergen ikke i tilstrekkelig grad lyktes med å utnytte disse mulighetene.

Det vil være avgjørende for den videre utviklingen av filmbyen Bergen at de filmpolitiske virkemidlene som er blitt etablert over de siste 25 årene, får tilført ressurser for å opprettholde og helst øke sin virksomhet. Samtidig bør man kontinuerlig vurdere om endrede rammebetingelser, nasjonalt og internasjonalt, krever justeringer av strategi og virkemidler. Det filmpolitiske landskapet er radikalt forskjellig fra slik det var da den forrige filmmeldingen ble utarbeidet, og en videre vekst kan kreve nye grep.

Litteratur

Eskildsson, T. (2022): *Public Film Funding at a Crossroad*, Film i Väst Analysis, <https://analysis.filmivast.se/wp-content/uploads/2022/03/Public-Film-Financing-at-a-Crossroads-download.pdf>

Eventyrland – Filmmelding for Vestlandet.

Florida, R. (2002): *The Rise of the Creative Class*

Florida, R. (2004): *Cities and the Creative Class*

Meld, St. 22, 2006-2007: *Veiviseren*

Meld. St. 30, 2014–2015: *En framtidsrettet filmpolitikk*

Menon Economics (2022): *Nye regler for tilskudd til film- og TV-produksjon: Hva blir konsekvensene for næringen?* Rapport nr. 152/2022

Ryssevik, J. m.fl. (2014): *Åpen framtid - en utredning om økonomien og pengestrømmene i filmbransjen*, ideas2evidence rapport 8:2014.

Ryssevik, J. og Møller, I. K (2021): *Innspill til Vestnorsk filmsenters strategiprosess*. Ideas2evidence rapport 5:2021

Ryssevik, J. og Dahle, M. (2022): *Film i Nord - framtidig organisering av filmpolitiske virkemidler i Nord-Norge*. Ideas2evidence rapport 9:2022

Ryssevik, J. og Dahle, M. (2024): *Etterhåndstilskuddet – The Movie*. Evaluering av konsekvenser av endring i forskrift om tilskudd til audiovisuell produksjon. Ideas2evidence rapport 9:2024

Sysselsetting og synlighet. Filmproduksjon i Bergen mot 2020. Byrådsavdeling for kultur, næring, idrett og kirke. 2011

IDEAS2EVIDENCE

Bygger kunnskap